

OBSAH

Teoretická část	3
ÚVOD	3
1. HISTORIE POMOCI CHUDÝM A LIDEM V NOUZI	5
2. VEŘEJNÁ SPRÁVA	
2.1. Sociální zabezpečení	7
2.1.1. Organizační uspořádání systému sociálního zabezpečení v ČR	8
2.2. Sociální politika	8
2.3. Záchranná sociální síť	9
2.4. Sociální poradenství	9
2.5. Sociální past	10
2.6. Sociální parazitismus	10
3. CHUDOBA	11
4. RODINA	13
4.1. Proměny podoby rodiny	13
4.2. Sociální práce s rodinou	15
4.3. Sociální šetření	16
5. SYSTÉM POMOCI V HMOTNÉ NOUZI	18
5.1. Organizační struktura orgánů státní správy na úseku pomoci v hmotné nouzi	18
5.2. Zákon o pomoci v hmotné nouzi	19
5.3. Životní a existenční minimum	20
5.4. Veřejná a dobrovolnická služba v rámci systému pomoci v hmotné nouzi	20
5.5. Dávky a jejich výplata	22
5.6. Dávky mimořádné okamžité pomoci	25
5.6.1. Nedostatečné prostředky k úhradě jednorázového výdaje	25
5.6.2. Nedostatečné prostředky k úhradě nákladů na předměty dlouhodobé potřeby, nebo na výdaje spojené se vzděláním nezaopatřeného dítěte	27
6. NOVELA ZÁKONA O POMOCI V HMOTNÉ NOUZI	28

Praktická část	30
7. ZKOUMANÉ LOKALITY	31
7.1. Magistrát města Brna – oddělení péče o rodinu a děti	
7.1.1. Mapa správního obvodu Brno-město	31
7.2. Městský úřad Rosice – odbor sociální	32
7.2.1. Mapa správního obvodu města Rosice	32
8. CELKOVÝ POČET ŽÁDOSTÍ O DVA TYPY MIMOŘÁDNÉ OKAMŽITÉ POMOCI	33
8.1. Graf č. 1 – město Brno	33
8.2. Graf č. 2. – město Rosice	33
9. ÚČELY DÁVEK MIMOŘÁDNÉ OKAMŽITÉ POMOCI VE MĚSTĚ BRNĚ	34
9.1. Úhrada nezbytných nebo odůvodněných nákladů	34
9.2. Úhrada nezbytného jednorázového výdaje	35
10. ÚČELY DÁVEK MIMOŘÁDNÉ OKAMŽITÉ POMOCI VE MĚSTĚ ROSICE	37
10.1. Úhrada nezbytných nebo odůvodněných nákladů	37
10.2. Úhrada nezbytného jednorázového výdaje	37
11. ÚČELY OBOU TYPŮ DÁVEK MIMOŘÁDNÉ OKAMŽITÉ POMOCI ZA ROK 2010	38
11.1. Graf č. 3 – město Brno	38
11.2. Graf č. 4 – město Rosice	50
12. VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	53
ZÁVĚR	55
ANOTACE	57
SEZNAM LITERATURY	59

ÚVOD

Pracuji jako sociální pracovník na oddělení dávek pomoci v hmotné nouzi pro rodiny s dětmi. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla psát bakalářskou práci právě na toto téma. Konkrétně se budu zabývat analýzou dvou typů dávek mimořádné okamžité pomoci a to dávkou na úhradu nezbytného jednorázového výdaje a na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti a odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte. Tyto dva typy dávek mimořádné okamžité pomoci jsem si zvolila z důvodu, že oproti dalším dávkám mimořádné okamžité pomoci - hrozba vážnou újmu na zdraví, postižení vážnou mimořádnou událostí (např. požár, živelná pohroma) a ohrožení sociálním vyloučením, nelze odvodit, k jakému účelu byly použity. Časové rozmezí zkoumání vyplacených dávek jsem si stanovila rok 2010 a to z důvodu, že se jedná o aktuální informace uplynulého celého roku. Zkoumanými lokalitami je město Brno a Rosice u Brna. Jsem si vědoma rozlišnosti obou míst, ale právě zjistit rozdíl mezi velkým městem a menším městem, které má ve svém správním obvodu vesnice a menší města, shledávám jako zajímavý prvek. Pracuji na obvodu dávek hmotné nouze pro rodiny s dětmi, proto budu samozřejmě stejný prvek klientely studovat i v druhé zkoumané oblasti.

Cílem této práce je zjistit míru využití těchto dvou dávek mimořádné okamžité pomoci a zároveň analyzovat k jakému účelu byly použity a stanovit průměrné výše těchto dávek. Získaná data budou následně porovnána. Při sběru dat budu zjišťovat i v jaké míře je vyhověno požadované částce, kterou do žádosti uvádí žadatel a v jaké částce byla dávka poskytnuta.

Hypotézy, které jsem si stanovila, jsou:

- ve velkém městě bude rodina vícekrát ročně čerpat tyto dávky oproti menšímu městu, které má ve své spádové oblasti i menší města a vesnice (důvodem proč jsem si zvolila tuto hypotézu, je moje domněnka, že ve velkém městě některé typy sociálně slabších více shlukují, komunikují se sebou a navzájem si předávají více informací o možnostech uplatnění žádostí o tyto dávky);
- účely, na které jsou dávky žádány, budou stejné v obou lokalitách;
- částky dávek mimořádné okamžité pomoci budou shodné dle jejich účelu v obou

zkoumaných lokalitách;

- požadovaná a přiznaná výše dávky mimořádné okamžité pomoci se liší
- nejvíce přiznaných dávek bude určeno na přímé potřeby dětí (školní kroužky, tábory, apod.);
- v případech těchto dávek je velmi malé procento, kdy se dávky nepřiznávají

1. HISTORIE POMOCI CHUDÝM A LIDEM V NOUZI

Poskytování pomoci chudým a v nouzi, kteří se nemohli o svou existenci postarat sami je v dějinách hluboce zakořeněno. Snaha pomoci, ať již rodinou nebo formalizovanou skupinou lidí, později i státem se v dějinách označovala různě. V 16. až 19. Století se používal pojem chudinská péče, který představoval soustavu státních opatření na pomoc chudým, jimiž stát navázal na církevní filantropickou charitu (Tomeš, 2001). „Svobodná města jako Londýn v Anglii a Norimberk v Německu regulovala nejprve žebrání a později organizovala útulky. Postupně tuto péči převzal stát a začal všem městům a obcím ukládat povinnosti a regulovat jejich činnost. Tak vznikaly systémy pomoci chudým, jež se pozvolna vyvinuly v soudobé systémy sociální pomoci“ (Tomeš, 2010: 26).

Na přelomu 19. a 20. Století se začal v Evropě používat pojem sociální správa. Tímto pojmem se rozuměla soustava státních institucí poskytujících sociální ochranu nízkopříjmovým a zchudlým lidem. Během této historie pomáhání potřebným posléze zdomácněl pojem sociální politika (Tomeš: 2001). „V roce 1948 komunisté „pohřbili“ spolu s demokracií i řadu sociálních věd, mezi nimi i aplikovanou vědu zvanou sociální správa“ (Tomeš, 2009:14). Komunisté byli přesvědčeni, že socialismus či komunismus vyřeší všechny sociální problémy, a proto není potřeba sociologie ani sociální pomoc,, (Tomeš, 2001: 31). Po roce 1989 byly přijaty zákony, které na jedné straně posílily pojetí sociálního zabezpečení tím, že zavedly pojistné na sociální zabezpečení a organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ale na druhé straně ze sociálního zabezpečení vyčlenily důchodové pojištění a státní sociální podporu, zavedly koncepci sociální potřebnosti a životního minima a vše co s ní souvisí. Tím začala sociální reforma“ (Tomeš, 2009: 63).

„Soustavy sociální správy v ČR se vyvíjely v evropském kontextu, který je výraznější po vstupu ČR do Evropského společenství – Evropské unie“ (Tomeš, 2009:55).

„Starší pojem chudinská péče nahradil pojem sociální pomoc. Nové pojetí sociální pomoci klade větší důraz na aktivní úlohu adresáta sociální pomoci, jeho občanskou odpovědnost za sebe a svoji rodinu. Své odpovědnosti není zbaven, ani když se dostal do stavu nouze, který není schopen vlastními silami překonat, a jiné nástroje ze systému sociálního pojištění a státní sociální podpory nelze použít, protože na ně

nevznikl nárok, anebo samy o sobě nestačí k překonání negativní sociální situace“(Tomeš: 2001:27).

„Systém sociální pomoci je individualizovaný, vznik nároku se hodnotí individuálním posouzením jednotlivých případů. Sociální pomoc poskytuje zpravidla obec, která je nejbližší občanu a může nejlépe posoudit jeho situaci a nejhodněji na ni zareagovat. V oblasti sociální pomoci rozvíjejí svou činnost stále více také nevládní organizace, které především poskytují sociální služby“ (Koldinská, 2007, 26-27’).

„V rámci sociální pomoci se navrhuje řešit obtížné sociální situace stavu hmotné a sociální nouze, tedy situace, které občas není, resp. Nebude schopen řešit sám nebo s pomocí vlastní rodiny. V návaznosti na výsledky sociální práce, základní metody sociální pomoci, se navrhuje sociální pomoc poskytovat v těchto základních formách:

- *formou sociálních služeb*, které by měly poskytovat především nestátní neziskové organizace, obce a kraje“ (Krebs, 2002:161). „Nemusí být financovány z veřejných prostředků. Jejich cílem je uspokojovat zvláštní potřeby vyvolané životními situacemi vyžadující zvláštního zřetele. Jejich cílem je řešení individuální životní situace uživatele. Přitom lze očekávat i finanční účast uživatele služby na krytí nákladů. Převod peněz z veřejných zdrojů tedy není ani podmínkou, ani primární charakteristikou služeb“ (Tomeš, 2009:271).
- *„formou sociálně právní ochrany a dávek sociální pomoci*, které by měl poskytovat stát prostřednictvím pověřených obecních úřadů“ (Krebs, 2002:161). „Peněžité dávky sociální pomoci jsou nástrojem solidarity projevené převodem prostředků v rámci přerozdělování“ (Tomeš, 2009: 271).

2. VEŘEJNÁ SPRÁVA

Zabezpečuje ochranu veřejného pořádku, bezpečnost a obranu státu, zahraniční politiku, hospodářskou politiku, sociální, zdravotní a školská sféru. Je zřizována státem ke správě veřejných věcí a spravuje stát jako celek. Je vykonávána státními a samosprávnými veřejnoprávními korporacemi, jako jsou kraje a krajské úřady, obce a obecní úřady, veřejnoprávní fondy a veřejnoprávní oborové a zájmové organizace. Sociální sféra je charakterizována cíly jako je boj proti negramotnosti, nemoci, nezaměstnanosti, chudobě a sociálnímu vyloučení. Tato oblast tedy zahrnuje správu zaměstnanosti, zdravotnictví, ochrany práce, základní povinné školství, sociálního zabezpečení, sociální péče a služeb (Tomeš, 2009).

„Základní principy, které jsou akceptovány a uplatňovány v dané společnosti jsou určeny povahou určitého státu, rolí státu a občana v něm. V evropském kontextu to je svoboda, právo a spravedlnost, solidarita, subsidiarita a participace. To vše se odráží zejména v sociální politice státu“ (Tomeš, 2009:24).

„Sociální politika a sociální instituce jsou vnímány jako nezbytná integrální součást společenského uspořádání. Nenastupují teprve tehdy, když ostatní nástroje selžou, nýbrž pomáhají ostatním institucím (rodině, sdružení atp.), aby neselhaly. Dávky nejsou jen náplastí na nouzi, ale integrální součástí rozdělování ve společnosti, a občané k nim mají nezadatelná občanská práva. Sociální stát svými sociálními institucemi spoluvytváří sociální prostředí, ve kterém se uspokojují občanská práva“ (Tomeš, 2001: 54).

2.1. Sociální zabezpečení

„Sociální zabezpečení je souborem právních, finančních a organizačních nástrojů a opatření, jejichž cílem je kompenzovat nepříznivé finanční a sociální důsledky různých životních událostí, ohrožujících uznaná sociální práva“ (Potůček, 1999: 96).

„S průmyslovým rozvojem dochází k závažné změně životních podmínek, způsobu a charakteru práce, pracovních podmínek a ke změně života člověka vůbec. Tyto změny jsou doprovázeny narůstáním sociálních rizik pro jednotlivé občany. V každé vyspělé společnosti je těmto otázkám věnována velká pozornost. Stát i organizace se snaží takovým situacím předcházet, zmírňovat je a odstraňovat“ (Krebs, 2002:157).

Sociální zabezpečení je součástí sociální politiky a je definováno jako soubor institucí a opatření, díky kterým se předchází, zmírňují a odstraňují následky sociálních událostí občanů. Těmito sociálními událostmi mohou být např. nemoc, úraz, těhotenství, narození dítěte, invalidita, stáří, a jiné stěžující životní situace (Krebs: 2002).

2.1.1. Organizační uspořádání systému sociálního zabezpečení v ČR

„V rámci transformace systému sociálního zabezpečení na systém sociální ochrany obyvatelstva byly na počátku 90.let v ČR v souladu se scénářem sociální reformy zahájeny práce na vytvoření tří na sebe navzájem navazujících relativně samostatných systémů:

- systémů sociálního pojištění;
- státní sociální podpory;
- sociální pomoci“ (Krebs: 2002: 159).

2.2.Sociální politika

„Sociální politika je především úsilím o koncipování politiky státu s cílem vytvořit takový systém, který bude společnost chránit před vznikem sociálních patologií a zabezpečí v ní sociální soudržnost“ (Koldinská, 2007, 21).

„Předmětem sociální politiky je vždy sociální solidarita, kterou prokazujeme tím, že někoho před něčím chráním, nebo tím, že něco někomu poskytneme, umožníme, v něčem ho podporujeme nebo pro něho něco konáme. Sociální solidarita reaguje na lidské potřeby. Solidarita je vedle důstojnosti, práva a svobody základem evropského sociálního modelu, který je modelem hodnotovým a byl popsán v Základních právech EU jako společenská záruka důstojnosti člověka, respekt k jeho svobodám a právům, založený na solidaritě a na participaci na veřejných věcech“ (Tomeš, 2010:183, 184).

Svoji sociální politiku mají státní i nestátní organizace, kdy cílem je ochrana a uspokojení potřeb občanů nebo ovlivňování státní sociální politiky určitým směrem. Stát sociální politiku realizuje soustavou zákonů, příkazů, darů a služeb, které se uskutečňují právní regulací, peněžními převody a institucemi. Sociální politika má rovněž za cíl působit preventivně, diagnosticky, terapeuticky a rehabilitačně. Výše uvedeného je dosahováno za pomoci nástrojů, které jsou ovlivněny historicky, zeměpisně a sociální situací a prostředím v dané zemi. (Tomeš, 2001).

Ve Velké Británii se začalo prosazovat heslo *From social welfare to social workfare* – neboli od sociální péče k podpoře zaměstnanosti. Tento slogan měl původ

v myšlence motivovat v sociální solidaritě a původně to byla reakce na prudký proces stárnutí obyvatelstva. Na základě této myšlenky se koncem 20. století začaly přehodnocovat podmínky sociální solidarity a rovněž nástroje sociální politiky. Začalo docházet k reformě sociálních nástrojů s cílem motivovat k prodlužování produktivního života a podpoře života v přirozeném sociálním prostředí. V ČR tento trend můžeme mimo jiné sledovat v oblasti sociální pomoci zavedením dvouúrovňové dávky hmotné nouze – životní a existenční minimum. Cílem bylo ještě více motivovat příjemce dávek pracovat a také eliminovat sociální past, neboť hranice mezi produktivní a kontraproduktivní solidaritou může být někdy tenká a ne na první pohled zřejmá. Pokud poskytovaná pomoc posiluje sociální rovnováhu ve společnosti a splňuje původní cíle a dovede takto fungovat, pak se jedná o produktivní solidaritu, která je žádoucí. Opačným případem je kontraproduktivní solidarita, kdy poskytovaná pomoc vyvolá nové sociální problémy a potřeby, narušuje sociální rovnováhu ve společnosti, vede k pozitivní diskriminaci a je ekonomicky a sociálně neudržitelná (Tomeš, 2010).

2.3. Záchranná sociální síť

„Je pojem, který označuje systémové uspořádání minimálních dávek sociálního pojištění, sociálních (státních) podpor a sociální pomoci takovým způsobem, aby žádný občan nebyl existenčně ohrožen v době ekonomických reforem. Tento pojem vznikl jako produkt liberální představy, že sociální ochrana má zajistit jen důstojnou minimální hranici životních potřeb a ponechat na iniciativě jednotlivce, aby si zajistil více“ (Tomeš, 2001: 28).

2.4. Sociální poradenství

Rozlišujeme dva typy poradenství. „*Základní sociální poradenství*, které poskytuje informace o nárocích, službách a možnostech, které mohou vyřešit nebo zmírnit obtížnou situaci člověka. Součástí základního poradenství je i zprostředkování další potřebné odborné pomoci a *odborné sociální poradenství*, které poskytuje přímou pomoc lidem při řešení jejich sociálních problémů. Odborná pomoc je zaměřena na konkrétní pomoc a praktické řešení obtížné sociální situace člověka. Nejčastěji jde o situace hmotné nebo sociální nouze, příp. souběh obou“ (Matoušek, 2003: 84).

2.5. Sociální past

Dávky zajišťují podporu jedince nebo rodiny v různých sociálních událostech. V případě dlouhodobé nezaměstnanosti, se kterou se při své práci setkávám velmi často, je úskalím ztráta způsobilosti být zaměstnán. Toto úskalí v sobě může zahrnovat několik faktorů, kterými jsou ztráta kvalifikace, ztráta pracovních návyků a v neposlední řadě naučení se žít ze sociálních dávek, což je nazýváno „sociální pastí“ (Tomeš, 2001).

Matoušek (2008:133) popisuje sociální past jako: „systémovou chybu v sociální politice státu, v jejímž důsledku je pobírání dávek pro příjemce výhodnější než placená práce“.

2.6. Sociální parazitismus

S tím souvisí pojem sociální parazitismus, který Matoušek (2008:132) popisuje jako: „neoprávněné, za určitých podmínek i oprávněné pobírání podpůrných dávek nebo využívání služeb příjemci, kteří jsou tak odrazováni od pokusů navrátit se k ekonomicky aktivnímu způsobu života. V ČR jde o aktuální vážný problém. Podle šetření Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí z konce devadesátých let 20. století pobíralo neoprávněně sociální dávky 50% příjemců (kdežto 10-30 % oprávněných příjemců je nečerpalo). Prevencí sociálního parazitismu je diferencovaný přístup k hodnocení potřebnosti, kvalitní sociální práce s žadateli o podporu a zejména primární prevence v oblasti sociální politiky státu, regionů a obcí.

3. CHUDOBA

Chudoba znamená nedostatek něčeho důležitého pro život, zpravidla je definována jako nemožnost člověka obstarat si vlastními prostředky potřebnou výživu. Dále bývá s chudobou spojena nemajetnost, nedostatečný příjem, nedostatečné zdraví a vzdělání, život v nezdravém a nedůstojném prostředí (Tomeš, 2010).

„Chudoba je pro společnost významným ekonomickým a politickým problémem, neboť plodí sociální napětí, které je nebezpečné pro politickou a hospodářskou stabilitu společnosti. Přesáhne-li míru politické a sociální únosnosti, vyvolá násilí. Sociální napětí je vždy živnou půdou nedemokratických politických ambicí, totalitních tendencí, sociálního šovinismu a populismu“ (Tomeš, 2010, 260).

Chudoba tedy neznamena pouze nedostatek příjmů, ale přináší s sebou i další nepříznivé důsledky pro život jedince, kterými mohou v případě nedostatku nebo naprosté absence příjmů být patologické jevy jako např. kriminalita, alkoholismus, toxikomanie, apod. Proto v rámci sociální ochrany není možné zaměřit se pouze na dorovnání příjmů do určité úrovně, ale prolínat a doplňovat práci s těmito osobami zvláštními sociálními službami, které pomohou jejich integraci. Těmito službami jsou např. azylové domy, domy na půli cesty, nízkoprahová denní centra a zařízení pro děti a mládež, terénní programy, apod. V souvislosti s řešením chudoby se aktivuje především systém sociální pomoci, který v systému sociální ochrany funguje jako poslední záchranný systém, který by měl zároveň sledovat za svůj cíl zabránění finanční závislosti klienta na systému a motivovat ho k ukončení vlastní situace potřeby (Koldinská, 2007).

„Chudoba nezasahuje rovnoměrně všechny skupiny obyvatelstva. Početnější domácnosti, zvláště ty s nezaopatřenými dětmi, se častěji ocitají v pásmu chudoby. Zatímco před rokem 1989 se v pásmu chudoby ocitali více důchodci, transformace ekonomiky a sociálního systému přináší větší ohrožení rodinám s nezaopatřenými dětmi, nezaměstnaným, marginalizovaným na trhu práce, rodinám a jednotlivcům neschopným se adaptovat na změněné poměry“ (Potůček, 1999:211).

„Rozlišujeme dva druhy chudoby

- *absolutní chudobu* - je problémem zaostalých zemí, zejména Afriky a jejími znaky jsou nedostatek jídla a pitné vody, předmětů zákl. spotřeby, jako je zdravotní péče, přístřeší, vzdělání, informace, vyvolávající hlad, podvýživu, nemoc a úmrtnost;

- *relativní chudoba* - je vnímána jako produkt společenské nerovnosti omezující spotřebu obyvatelstva na nejnižším příjmovém stupni společenské struktury. Z toho plyne, že v každé společnosti jsou relativně chudí lidé“ (Tomeš, 2010:256).

„Do osmdesátých let 20. století se mělo za to, že ekonomický růst v Evropě umožní stále větší redistribuci příjmů prostřednictvím sociálního sátu a tím chudobu trvale odstraní. Devadesátá léta 20. Století ukázala, že chudoba v Evropě existuje, roste počet příjemců sociálních dávek, bezdomovců, neplatičů nájemného, dluhů, apod.“ (Tomeš, 2010:256).

„Stav chudoby může člověk prožívat různě dlouho, proto je třeba rozlišovat chudobu dlouhodobou a krátkodobou. Je to důležité pro volbu podmínek nároku a výše dávek a také pro volbu vhodných sociálních služeb. Sociální politika pro dlouhodobou chudobu bude asi poskytovat skromnější peněžní dávky, a zpravidla klást větší důraz na sociální služby pomáhající žít, např. pro těžce invalidní osoby, aby rodiny nezneužívaly postavení tohoto člověka. U krátkodobé, dočasné chudoby bude asi vhodnější sociální událost řešit dávkou a službami podporujícími návrat do aktivní ekonomické činnosti, např. u přechodně zaměstnaných nebo pomáhající překonat dočasný nedostatek příjmů, např. v souvislosti s narozením dítěte“ (Tomeš, 2010:258, 259).

V každé společnosti jsou relativně chudí lidé, protože nemají příjmy nebo mají nízké příjmy, nejsou zdraví či kvalifikovaní, bydlí v nedůstojných podmínkách či nevhodném prostředí. Nejčastěji se mezi chudými objevují bezdomovci, rodiny s dvěma a více malými dětmi, dlouhodobě nezaměstnaní, příjemci důchodů a nekvalifikovaní dělníci. V některých zemích se k nim řadí určité části romského obyvatelstva“ (Tomeš, 2010: 259).

„Výrazný preventivní účinek ve vztahu ke vzniku chudoby mají v podstatě všechny dávky poskytované ze všech systémů sociálního zabezpečení, jejichž účelem je nahradit příjem tomu, kdo v důsledku sociální události nemůže pracovat a přispět k úhradě nákladů vzniklých v důsledku sociální události“ (Koldinská, 2007: 135).

K tomuto tématu je dobré uvést, že nelze ztotožňovat chudobu se společenskou nepřizpůsobivostí, i přesto, že mají souvislost, avšak nejde o identický stav (Tomeš, 2010).

4. RODINA

Vzhledem k tomu, že pracuji jako sociální pracovník na dávkách hmotné nouze pro rodiny s dětmi a získaná data budou právě z okruhu rodin, zabývám se proto i pojmem rodina, historie rodiny a neodmyslitelně se budu věnovat i sociální práci s rodinou.

Definice rodiny, dle Matouška (2008: 177): „V užším, tradičnějším pojetí skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce). V širším pojetí, jež se začíná rozšiřovat v USA a v některých státech EU, se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti. V některé fázi svého vývoje obvykle rodina sdílí společnou domácnost“.

Typy rodin

- *nukleární* – dvougenerační;
- *rozšířená* – více než dvě generace;
- *orientační* – rodina, do které se člověk narodí;
- *prokreační* – rodina, kterou člověk založí sňatkem nebo tím, že má děti (Matoušek, 2008:177).

„Rodina během novověku řadu svých funkcí (výkon práva, vzdělávání dětí, ekonomické zajišťování členů rodiny v průběhu celého života) předala státu a stala se sama na státu závislejší. Jejimi hlavními soudobými funkcemi jsou i nadále výchova dětí a emocionální podpora“ (Matoušek, 2008:177).

4.1. Proměny podoby rodiny

Na vzniku organizované pomoci potřebným měla vliv mimo jiné i proměna podoby rodiny a rodinného chování, kdy po dlouhá předcházející staletí měla rodina stabilní, obvykle tří i vícegenerační podobu a byla především ekonomickou jednotkou, která nebyla příliš závislá na vnějším prostředí. Kromě uvedené funkce ekonomické má rodina také funkci biologickou, sociální a výchovnou. První změny ve vzorci rodin přišly v 19. století v období industrializace a s ní spojené urbanizace, které doprovázely silné migrace lidí za prací do měst, což mělo za následek rozpad tradičních vícegeneračních rodin a snížení velikosti domácností. Zároveň se objevila i liberalizace

při uzavírání sňatků, následně se vyskytlo liberálnější rozvodové zákonodárství a snižování počtu dětí v rodinách. Výše uvedené změny měly zdroj v rozvíjející se demokracii, ekonomickém vývoji a s rozšiřováním městského způsobu života. V období po druhé světové válce se stabilizovala reprodukční funkce rodiny, kdy se snižoval věk při uzavírání sňatku i prvního porodu dítěte pod 25 let. Rodiny se třemi a více dětmi nebyly žádnou výjimkou. V druhé polovině šedesátých let nastala další změna. Mladí lidé začali preferovat delší etapu vzdělávání, zajištění profesní pozice na trhu práce a získávání zkušeností, které bylo spojeno s osamocněním se od rodičů avšak ne z důvodu založení vlastní rodiny, což mělo dopad na výrazný úbytek narozených dětí. V posledních letech se stává samozřejmostí vytváření partnerských svazků bez uzavření manželství (Krebs: 2002).

„Významnými činiteli, které během 20. století formovaly podobu rodiny, byly masivní vstup žen na trh práce a rozšíření antikoncepčních prostředků. Ženy se tak vyvázaly z podřízenosti mužům, na níž byl založen tradiční model patriarchální rodiny. Doba, kdy se partnerům narodí děti, i počet dětí jsou uváženou volbou jednotlivců. Dítě je v současnosti především citovou investicí. Z čistě ekonomického hlediska je dítě investice velká a nevratná. Proto je pečlivě zvažována a proto se v rozvinutých zemích rodí dětí stále méně. V dobách, kdy o staré a nemocné nepečoval sociální stát, byly rodiny s mnoha dětmi nutností – tehdy se musely starat o své nemohoucí členy. Dnes je na Západě rodina s mnoha dětmi anomálií. Protože city představují velmi křehké pouto, stala se rodina velmi křehkou institucí. Děti vyrůstajících v neúplných rodinách stále přibývá (ve zdrcující většině je v nich jediným pečovatelem matka), přibývá dětí vyrůstajících s nevlastními rodiči a zvyšuje se i počet tzv. sociálních sirotků, tedy dětí, které sice mají biologické rodiče, ale ti nejsou schopni nebo ochotni o dítě pečovat. Tradiční systém sociální kontroly rodinného chování stále slábne. Donedávna bylo ostudou, když matka měla dítě za svobodna, a jisté stigma představoval i rozvod. Dnes společnost dobře toleruje soužití homosexuálních párů a diskuse se vede nanejvýš o tom, zda je vhodné, aby takovýto pár vychovával dítě. Změny v rodinném chování lidí v západních společnostech, k nimž došlo během 20. století, nejsou projevem všeobecného úpadku, i když je tak někteří komentátoři tohoto vývoje interpretují. Rodina je společenskou institucí, její podobu ovlivňují prominentní hodnoty dané společnosti. Neexistuje způsob, jak navrátit „staré zlaté časy“ soudržných rodiny, které měly více dětí, nerozváděly se, staraly se o své staré a nemocné členy. Ten, kdo profesionálně pracuje s rodinami v současnosti, si nemůže dovolit tvrdá hodnocení

vycházející z porovnání dnešních rodin s ideálem rodiny, který odpovídá např. české venkovské rodině z 18. století. Takový ideál je totiž zakotven v nevolnictví, v povinném katolictví, v podřízenosti svobodných dětí rodičům a v absenci sociálního státu. Přes všechno, co bylo uvedeno, rodina byla a je základní jednotkou všech lidských společností. Rodina byla od pradávna prvním a mnohdy i jediným zdrojem podpory lidí, kteří se dostali do nesnází. V tradičních společnostech vládla v rodině plná ekonomická i vztahová solidarita, jejíž nerespektování bylo nepředstavitelné. V soudobých západních společnostech přebral na sebe starost o lidi ve vážných nesnázích do velké míry stát“ (Matoušek, 2003: 181, 182, 183).

4.2. Sociální práce s rodinou

„Sociální práce vznikající jako samostatný obor se věnovala primárně chudým rodinám. V popředí zájmu sociální práce byly příjmy rodiny, hospodaření s nimi, přítomnost, resp. nepřítomnost abnormit u dospělých i u dětí. Sociální pracovníci byli první pomáhající profesionálové, resp. dobrovolníci, kteří navštěvovali rodiny v jejich přirozeném prostředí“ (Matoušek, 2003: 185).

Během vývoje sociální práce se vymezipily čtyři základní zaměření na podporu klientů při zvládnání jejich sociální situace – jedinců, rodin skupin a komunit (Janoušková a spol., 2007).

„Sociální práci s rodinou je nutné odlišit od rodinné terapie, přestože sociální práce s rodinou z rodinné terapie vychází. Sociální pracovník je kvalifikován pro provádění sociální práce s rodinou, pokud by chtěl pracovat jako rodinný terapeut, je požadováno příslušné vzdělání nebo terapeutický výcvik“ (Janoušková a spol., 2007:23). „Pracuje-li se s problémem (běžné krize v rodině – např. ztráta zaměstnání jednoho partnera, rodiny ohrožené chudobou, rodina se členem ve výkonu trestu odnětí svobody, problémy související s vývojovými fázemi rodiny – např. narození dítěte, puberta, atd.) zastává se role sociálního pracovníka, a tudíž se vykonává sociální práce. Pracuje-li se s poruchou (rodina ve vážné krizi – např. závislost jednoho člena na alkoholu, rodina se členem s duševní poruchou), je to pozice terapeuta a vykonává se rodinná terapie“ (Shulman, 1999; Kratochvíl, 1998 ed. Janoušková a spol., 2007:23).

„Zákon o pomoci v hmotné nouzi je právním předpisem, který upravuje poskytování dávkové pomoci, vychází však z principu, že každý má nárok na poskytnutí základního sociálního poradenství, které má vést k řešení hmotné nouze

nebo jejímu předcházení, a že nedílnou součástí dávkové pomoci je sociální práce“ (Metodický pokyn č. 8/2007 Ministerstva práce a sociálních věcí ČR).

„Přestože samotný zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů přímo pojem „sociální práce“ neobsahuje, lze z dikce některých jeho ustanovení vysledovat nezbytnost využití postupů a metod, které sociální práce obsahuje. Současná, a jak se ukazuje i budoucí, situace ve společnosti stále více vyžaduje individuální přístup k řešení obtížných sociální situací osob ohrožených hmotnou nouzí. Větší výskyt „nových“ fenoménů, jako je zadlužení (předlužení) jednotlivců a rodin, ještě více zdůrazňuje potřebu sociální práce a klade na sociální pracovníky nové úkoly, které vyžadují využívání často i inovativních metod práce. Sociální práci v systému pomoci v hmotné nouzi nelze zúžit pouze na provádění sociálního šetření a na posuzování stavu hmotné nouze osoby“ (Metodický pokyn č. 5/2009 k sociální práci v systému pomoci v hmotné nouzi Ministerstva práce a sociálních věcí ČR).

4.3. Sociální šetření

Pro posouzení nároku na dávku a výši mimořádné okamžité pomoci, velmi často hraje roli sociální šetření, k jehož výsledkům se při rozhodování o dávce přihlíží.

„Zaměstnanci orgánů pomoci v hmotné nouzi jsou na základě souhlasu žadatele o dávku, příjemce dávky nebo osob společně posuzovaných oprávněni v souvislosti s plněním úkolů podle tohoto zákona vstupovat do obydlí, v němž tyto osoby žijí, a to s cílem provádět sociální šetření. Pokud žadatel o dávku, příjemce dávky nebo osoba společně posuzovaná tím, že nedají souhlas se vstupem do obydlí, znemožní provedení sociálního šetření k ověření skutečností rozhodných pro nárok na dávku nebo její výši, může jim být žádost o dávku zamítnuta nebo dávka odejmuta, popřípadě snížena její výše“ (Zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi).

„Zvláštní pozornost je nutné věnovat formě návštěvy sociálního pracovníka v bytě, a to nejen v rámci zákonem uloženého sociálního šetření, ale i při dlouhodobém vedení osoby, která z objektivních i subjektivních důvodů setrvává v situaci hmotné nouze. V této souvislosti je třeba pojmově odlišovat sociální šetření jako jeden z postupů uplatňovaných v rámci sociální práce od šetření obecného, používaného pouze pro ověření údajů. V rámci sociálního šetření dochází nejen k určitému ověření (kontrola) údajů, které osoba uvedla k dokreslení své sociální situace, ale i k posouzení vztahů v rámci rodiny i vztahů osoby žádající o pomoc k širšímu sociálnímu okolí.

Takové šetření a při něm získané informace neslouží (nemusí sloužit) primárně pro dávkové účely, ale právě pro sociální práci. Sociální šetření také není jednorázovou záležitostí. Při dlouhodobém vedení osoby v hmotné nouzi je v jeho rámci opakovaně posuzována účinnost doporučených opatření a postupů při řešení situace hmotné nouze osoby. Samotná návštěva sociálního pracovníka v bytě osoby v rámci sociálního šetření má svá pravidla. Nemůže jít pouze o kontrolu údajů, které jsou uvedeny na žádosti o dávku. Jde o navázání pozitivního kontaktu s osobou i se členy její rodiny, který je nezbytný pro analyzování jejich obtížné sociální situace a následných možností a cest vedoucích ke změně. Mezi lidmi je obecně rozšířený negativní obraz sociálního pracovníka přicházejícího do bytu pouze za účelem kontroly majetku, shledání nepořádku, špatné péče o děti apod.“ (Metodický pokyn č. 5/2009 k sociální práci v systému pomoci v hmotné nouzi Ministerstva práce a sociálních věcí ČR).

5. SYSTÉM POMOCI V HMOTNÉ NOUZI

Dávky mimořádné okamžité pomoci spadají do systému pomoci v hmotné nouzi, jenž je upravován zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Pomoc v hmotné nouzi je formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Je jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení a vychází z principu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá (Internetové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí).

5.1. Organizační struktura orgánů státní správy na úseku pomoci v hmotné nouzi

1. Ministerstvo práce a sociálních věcí

- „řídí a kontroluje výkon státní správy v oblasti pomoci v hmotné nouzi;
- zabezpečuje jednotný aplikační program automatizovaného zpracování údajů potřebný pro rozhodování o dávkách, jejich výplatu a jejich kontrolu, včetně jeho aktualizací;
- stanoví jednotné tiskopisy žádostí o dávky a zveřejní je na internetu;
- spravuje informační systém o dávkách a jejich výši;
- vydává metodický pokyn určující optimální počty zaměstnanců vzhledem k počtu adresátů dávek;
- ministr práce a sociálních věcí může odstraňovat tvrdosti, které by se vyskytly při provádění sociální péče“ (Tomeš, 2009:272).

2. Pověřené obecní úřady

(platilo do 31.12.2011)

- „rozhodují o přiznání příspěvku na živobytí, mimořádné okamžité pomoci a doplatku na bydlení a o jejich výši a provádí jejich výplatu;
- poskytují osobám informace vedoucí k řešení hmotné noze nebo k jejímu přecházení;
- posuzují, zda se občan členského státu Evropské unie hlášený na území

ČR k pobytu nebo jeho rodinný příslušník, nestal neodůvodnitelnou zátěží systému;

- vypracovávají aktivizační plán pro příjemce dávek“ (Tomeš, 2009:273).

3. Obecní úřady obce s rozšířenou působností

(platilo do 31.12.2011)

- rozhodují o přiznání a výši mimořádné okamžité pomoci osobám, které jsou s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků ohroženy sociálním vyloučením, zejména po jejich propuštění z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, ze zdravotnického zařízení po ukončení léčby chorobných závislostí, ze školského zařízení pro výkon ústavní či rodinné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti. Také pokud nemají uspokojivě naplněny životně důležité potřeby;
- v případech, že jejich práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností;
- zabezpečují těmto osobám výplatu této dávky;
- poskytují těmto osobám informace potřebné k překonání jejich okamžité nepříznivé životní situace;
- vypracovávají program individuálního motivačního postupu k dosažení cílů, které jsou při řešení aktuální situace těchto osob určeny k odvrácení jejich sociálního vyloučení (Tomeš, 2009:274).

5.2. Zákon o pomoci v hmotné nouzi

Vymezuje sedm situací spojených s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a mimořádnými událostmi. Napomáhá řešení některých nárazových životních situací. Stanovuje, že každá osoba má nárok na poskytnutí základních informací, které vedou nejenom k řešení její současné situace, ale i k předcházení vzniku hmotné nouze. Nedílnou součástí pomoci v hmotné nouzi je sociální práce s klienty (Internetové stránky MPSV). „Sociální práce je jedním z nástrojů sociální politiky“ (Matoušek, 2001: 155).

Osoba v hmotné nouzi

Stav, kdy osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě

přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit (vlastní prací, uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo využitím majetku) a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním (Internetové stránky MPSV).

V hmotné nouzi není osoba:

- která prokazatelně neprojevuje snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním;
- která není v pracovním nebo obdobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost a není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání;
- která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a bez vážných důvodů odmítla vykonávat krátkodobé zaměstnání nebo účastnit se v cíleném programu k řešení zaměstnání;
- které nevznikl nárok na nemocenské nebo jí náleží ve snížené výši, a to z důvodu, že si přivodila pracovní neschopnost úmyslně;
- která je osobou samostatně výdělečně činnou a její příjem po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí proto, že se nepřihlásila k nemocenskému pojištění;
- které za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky byla uložena sankce;
- která nastoupila výkon zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody nebo byla vzata do vazby (tato skutečnost trvala po celý kalendářní měsíc);
- které se poskytuje ústavní péče v psychiatrické léčebně nebo v léčebně pro dlouhodobě nemocné déle než 3 měsíce (Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi).

5.3. Životní a existenční minimum

Podle českého právního řádu nastává tzv. stav hmotné nouze, pokud příjem jedince klesne pod hranici životního minima (Koldinská, 2007: 136).

„*Životní minimum* je minimální hranice peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb“ (Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu).

„*Existenční minimum* je minimální hranicí příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte,

u poživitele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let. Životní minimum ani existenční minimum nezahrnuje nezbytné náklady na bydlení, poskytování pomoci k zajištění úhrady nezbytných nákladů na bydlení stanoví zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu).

Částky životního minima od 1. 1. 2007 a od 1.1.2012 (Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu)

• pro jednotlivce	3126 Kč	3410 Kč
• pro první dospělou osobu v domácnosti	2880 Kč	3140 Kč
• pro druhou a další dosp. osobu v domácnosti	2600 Kč	2830 Kč
• pro nezaopatřené dítě ve věku:		
➤ do 6 let	1600 Kč	1740 Kč
➤ 6 až 15 let	1960 Kč	2140 Kč
➤ 15 až 26 let (nezaopatřené)	2250 Kč	2450 Kč

Částka existenčního minima od 1. 1. 2007 a od 1.1. 2012

• existenční minimum	2020 Kč	2200 Kč
----------------------	---------	---------

5.4. Veřejná a dobrovolnická služba v rámci systému pomoci v hmotné nouzi

(zrušeny k 31.12.2011)

Ve městě Brně se veřejná nebo dobrovolnická služba stala měřítkem při posuzování některých mimořádných okamžitých dávek, kdy se při rozhodování o přiznání a výši dávek zohledňovalo, zdali osoba pobírající dávky hmotné nouze využila možnosti výkonu veřejné služby a tím pozitivně ovlivnila výši svého příjmu. Neboť, dle § 12 odst. 2, písm. c), zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, se při pobírání dávek hmotné nouze, posuzovala možnost zvýšení příjmu vlastní prací – výkonem dobrovolnické nebo veřejné služby v rozsahu alespoň 20 hodin měsíčně.

Veřejná služba

Na základě zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, byla od 1. ledna 2009 zavedena veřejná služba, která byla součástí aktivní politiky zaměstnanosti. Šlo o institut, který umožňoval zachování, popř. rozvíjení pracovních schopností a dovedností osob, které se nachází dlouhodobě ve stavu hmotné nouze a mají problémy s nalezením odpovídajícího zaměstnání. Dále veřejná služba podporovala sociální začleňování osob, zvyšovala participaci lidí na životu obce např. pomoc v oblasti kulturního rozvoje a sociální péče, zlepšování životního prostředí, udržování čistoty ulic). Rovněž přispívala k dobrým vztahům mezi osobami v hmotné nouzi a ostatními občany. Hlavní motivací pro odpracování veřejné služby bylo zachování nebo navýšení příspěvku na živobytí po uplynutí pobírání této dávky déle jak 6 měsíců. Nástupu na výkon veřejné služby předcházela povinná preventivní zdravotní prohlídka u lékaře, která zajistila, aby osoba vykonávala vhodné práce, jejichž náročnost odpovídá jejím konkrétním schopnostem a zdravotní způsobilosti. Osoba v hmotné nouzi mohla požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci za účelem proplacení poplatku za potvrzení o zdravotní způsobilosti u lékaře (publikace Ministerstva práce a sociálních věcí, 2010).

Dobrovolnická služba

Je organizována pouze nestátními neziskovými organizacemi, na základě zákona 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, ve znění pozdějších předpisů. Náplň práce dobrovolnické služby je zpravidla zaměřena na pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, osobám drogově závislým apod. Dále může jít také o pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, atd. (publikace Ministerstva práce a sociálních věcí, 2010).

5.5. Dávky a jejich výplata

(Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

1. Příspěvek na živobytí

- Je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi, která pomáhá osobě či rodině při nedostatečném příjmu.
- Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení

přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí.

- Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností. Pro stanovení živobytí rodiny se jednotlivé částky živobytí osob sčítají. Částka živobytí se odvíjí od částek životního a existenčního minima.
- Částka živobytí u osoby, která dluží na výživném pro nezletilé dítě částku vyšší než trojnásobek stanovené měsíční splátky nebo která nepředloží na výzvu individuální akční plán vypracovaný úřadem práce, činí částku existenčního minima případně zvýšenou z důvodu dietního stravování.
- Částka živobytí u osoby, která pobírá příspěvek na živobytí déle jak 6 měsíců, činí částku existenčního minima případně zvýšenou z důvodu dietního stravování. Toto neplatí u osoby, u které se nezkoumá možnost zvýšit si příjem vlastní prací, osoby pobírající podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci, osoby, která má příjem z výdělečné činnosti, osoby, která je invalidní v prvním nebo ve druhém stupni a osoby, která vykonává veřejnou službu v rozsahu alespoň 20 hodin v kalendářním měsíci.
- Je specifikována a rozšířena forma vyplácení příspěvku na živobytí, a to prostřednictvím poukázky a elektronického platebního prostředku.
- Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení. (Přiměřené náklady na bydlení jsou náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 %, příjmu osoby či rodiny).

2. Doplatek na bydlení

- Druhá dávka pomoci v hmotné nouzi řeší nedostatek příjmu k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory.
- Dávka je poskytována nájemci nebo vlastníku bytu, který má nárok na příspěvek na živobytí a na příspěvek na bydlení.
- Zákon umožňuje poskytnout doplatek na bydlení i ve výjimečných případech, kdy žadatel nemá nárok na příspěvek na živobytí, případně i žadatel, který nemá nárok na příspěvek na bydlení, protože využívá jinou než nájemní formu bydlení.

- Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií) zůstala osobě či rodině částka živobytí.

3. Mimořádná okamžitá pomoc

Je poskytována osobám, které se ocitnou v situacích, které je nutno bezodkladně řešit. Zákon stanoví pět takových situací:

1. Nejsou plněny podmínky hmotné nouze, ale v případě neposkytnutí pomoci osobě hrozí vážná újma na zdraví. Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do výše existenčního minima (v případě nezaopatřeného dítěte do životního minima).
2. Postižení vážnou mimořádnou událostí (živelní pohroma, větrná pohroma, ekologická havárie, požár apod.) Dávku lze poskytnout až do výše 15násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do výše 46 890 Kč.
3. Nedostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje spojeného např. se zaplacením poplatku za vystavení duplikátů osobních dokladů nebo v případě ztráty peněžních prostředků. Dávku lze poskytnout až do výše tohoto jednorázového výdaje.
4. Nedostatek prostředků na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti a odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do částky 31 260 Kč.
5. Ohrožení sociálním vyloučením. Jde např. o situace osob vracejících se z vězení, z dětského domova a z pěstounské péče po dosažení zletilosti nebo po ukončení léčby chorobných závislostí. Dávku lze poskytnout až do výše 1000 Kč. V průběhu roku může být poskytnuta opakovaně, součet však nesmí překročit 4násobek částky životního minima jednotlivce, tj. maximálně částku 12 504 Kč.

5.6. Dávky mimořádné okamžité pomoci

„Jedná se o dávky jednorázové, fakultativní (není na ně ze zákona nárok) a jsou poskytovány výhradně na základě správního uvážení orgánu pomoci v hmotné nouzi“ (Metodický pokyn č. 3/2011 Ministerstva práce a sociálních věcí ČR).

„Zákon rozeznává pět specifických sociálních situací, kdy lze považovat osobu za osobu v hmotné nouzi, protože nemá dostatečné prostředky k zabezpečení svých nezbytných životních podmínek, popřípadě k úhradě nezbytných jednorázových výdajů. Uvedené situace řeší zákon prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci. Přitom není vyloučena možnost poskytnutí mimořádné okamžité pomoci osobě, která byla uznána za osobu v hmotné nouzi pro účely příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení, pokud se ocitne v některé z uvedených situací „ (Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, 2/2006).

„Osoba žádající o poskytnutí mimořádné okamžité pomoci je povinna do žádosti uvést důvod žádosti včetně údaje o konkrétním předmětu či situaci, které chce touto cestou uhradit. Pokud však vědomě, tj. bez informování orgánu pomoci v hmotné nouzi o změně skutečností, použije peněžní částku na zcela jiný účel (zakoupí jiný předmět, uhradí náklady na jinou situaci), má se za to, že je naplněna podmínka vzniku přeplatku a že je možné, v souladu s jednotlivými odstavci § 51 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, požadovat vrácení neprávem přijatých částek“ (Metodický pokyn č. 3/2010 Ministerstva práce a sociálních věcí ČR).

V této práci se věnuji pouze dvou typům mimořádné okamžité pomoci, proto blíže představím právě tyto dvě dávky.

5.6.1. Nedostatečné prostředky k úhradě jednorázového výdaje

Orgán pomoci v hmotné nouzi může považovat osobu za osobu v hmotné nouzi, pokud nemá dostatečné prostředky k úhradě nezbytného jednorázového výdaje. Jde o situaci jednoznačně vázanou na správní uvážení orgánu pomoci v hmotné nouzi. Jednorázový výdaj je pro uvedený účel charakterizován příkladmo, takže umožňuje správnímu orgánu jeho využití i v dalších situacích, které jsou obdobné situacím vyjmenovaným v § 2 odst. 5 písm. a) zákona. Jde např. o úhradu poplatku při prokázané ztrátě osobních dokladů, při vydání duplikátu rodného listu nebo dokladů potřebných k přijetí do zaměstnání. Může jít i o úhradu jízdného v případě ztráty peněžních prostředků a o úhradu noclehu v případě nezbytné potřeby. V této souvislosti bylo

možné prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci poskytnout úhradu nákladů spojených s bydlením v případech, kdy doplatek na bydlení osobě v hmotné nouzi byl vyplácen s měsíčním zpožděním (od 1.1.2012 je dávka doplatek na bydlení vyplácena v aktuálním měsíci, na který náleží a nikoliv až po uplynutí měsíce). I pro tuto situaci je však nezbytné, aby se podle možností orgán pomoci v hmotné nouzi zabýval celkovými sociálními a majetkovými poměry osoby (společně posuzovaných osob) a jejím příjmem. Možnost poskytnutí této mimořádné okamžité pomoci se doporučuje rozšířit i na situace, které vznikají při uplatnění nároku na příspěvek na bydlení. Jednou z podmínek nároku na doplatek na bydlení je i vznik nároku na příspěvek na bydlení ze státní sociální podpory. V některých případech však nárok na příspěvek na bydlení vznikne až po uplynutí kalendářního čtvrtletí. Důvodem je především absence nákladů na bydlení za uplynulé rozhodné období, stanovené pro tuto dávku státní sociální podpory, jejichž výše je nezbytná pro uplatnění nároku na příspěvek na bydlení. Jde např. o situace, kdy osoba nebyla vlastníkem ani nájemcem bytu a byt nově získala, popřípadě kdy osoba byla pro účely příspěvku na bydlení posuzována v rámci rodiny, z rodiny odešla a získala byt do vlastnictví nebo nájmu. V těchto případech se rovněž doporučuje po dobu tří měsíců, resp. po dobu, po kterou nevznikne na příspěvek na bydlení nárok, řešit úhradu nákladů spojených s bydlením prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci určené k úhradě jednorázového výdaje. Pomoc je poskytována prostřednictvím mimořádné pomoci, a to až do výše nezbytného jednorázového výdaje. Pro uvedený účel se posuzuje osoba jako jednotlivec, případný okruh společně posuzovaných osob se nebere v úvahu s výjimkou případné úhrady nákladů spojených s bydlením“ (Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, 2/2006).

Prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci bylo možné výjimečně poskytnout úhradu jednorázových nákladů spojených s bydlením, a to i v případech, kdy osobě vzniknul nedoplatek za služby bezprostředně spojené s užíváním bytu. Bylo však nezbytné, aby se orgán pomoci v hmotné nouzi zaměřil na to, jakým způsobem nedoplatek osobě vzniknul, do jaké míry nese samotná osoba na tomto zavinění, a zda poskytnutí mimořádné okamžité pomoci je odůvodněné (Metodický pokyn č. 4/2007 Ministerstva práce a sociálních věcí ČR)

5.6.2. Nedostatečné prostředky k úhradě nákladů na předměty dlouhodobé potřeby, nebo na výdaje spojené se vzděláním nezaopatřeného dítěte

Osobu lze považovat za osobu v hmotné nouzi, pokud nemá dostatečné prostředky na úhradu nákladů spojených s pořízením nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti. Rovněž lze za tyto náklady považovat odůvodněné náklady související se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte. Finanční pomoc je poskytována prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci, a to až do výše nákladů spojených s pořízením výše uvedených předmětů nebo odůvodněných nákladů spojených se vzděláním a zájmovou činností nezaopatřených dětí. Přitom součet výše dávek poskytnutých z uvedených důvodů nemůže v rámci kalendářního roku překročit desetinásobek částky životního minima jednotlivce. Pro uvedenou situaci je nezbytné se zabývat okruhem společně posuzovaných osob“ (Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, 2/2006).

6. NOVELA ZÁKONA O POMOCI V HMOTNÉ NOUZI

„Zákon o pomoci v hmotné nouzi byl novelizován s účinností od 1. ledna 2012 zákonem č. 366/2011 Sb. ze dne 6. listopadu 2011. Stalo se tak po 5 letech jeho účinnosti. V této souvislosti je nutné připomenout, že zákon o pomoci v hmotné nouzi nahradil zákona č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, který byl jedním z mnoha zákonů, které byly přijaty v rámci sociální reformy po změně společenských poměrů, ke kterým došlo po listopadu 1989. Přínosem zákona o pomoci v hmotné nouzi bylo objektivnější posuzování nepříznivé sociální situace osob spojené s větší adresností, která umožnila poskytovat peněžní nebo věcnou pomoci pouze těm osobám, které prokazatelně neměly dostatečné prostředky k uspokojování základních životních potřeb. To však na druhé straně znamenalo podrobnější vymezení posuzování jejich situace hmotné nouze v zákoně s důsledkem větší administrativní náročnosti. Proto v rámci sociální reformy uskutečněné v roce 2011 došlo i k velké novele zákona o pomoci v hmotné nouzi, která zjednodušila posuzování situace hmotné nouze osob a zároveň rozšířila prostor pro správní uvážení. Zároveň došlo k přesunu poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi z přenesené působnosti úřadů obcí na Úřad práce České republiky“ (Beck a kol., 2012: 16-17).

Orgány pomoci v hmotné nouzi od 1.1.2012 jsou:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu

(Zákon č. 111/2006, Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů).

„Dále se v § 7 zákona o pomoci v hmotné nouzi stanovuje, že v oblasti pomoci v hmotné nouzi plní některé úkoly pověřené obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností a újezdní úřady. Výkon působnosti těchto úřadů je výkonem přenesené působnosti“ (Beck a kol., 2012: 127).

V rámci novely zákona o pomoci v hmotné nouzi došlo i k úpravě dávek hmotné nouze, kdy je od 1.1. 2012 stanoveno 6 situací pro mimořádnou okamžitou pomoc:

1. *Mimořádná okamžitá pomoc pro osobu, která nesplňuje podmínky pro vznik nároku na opakované dávky, avšak jí hrozí újma na zdraví*
2. *Mimořádná okamžitá pomoc z důvodu vážné mimořádné události*
3. *Mimořádná okamžitá pomoc k úhradě jednorázového výdaje*
4. *Mimořádná okamžitá na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby*
5. *Mimořádná okamžitá pomoc na úhradu odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí*

Jedná se o nový samostatný typ mimořádné okamžité pomoci. „Jedná např. o situace, kdy rodina nemá dostatečné prostředky na úhradu nákladnějších školních pomůcek, nákladů spojených s účastí dítěte na škole v přírodě, na lyžařském výcviku, v jazykových kurzech, pro sportovní činnosti, apod. Orgán pomoci v hmotné nouzi má rovněž možnost považovat osobu za osobu v hmotné nouzi, pokud nemá dostatečné prostředky k úhradě nákladů souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí (dále jen SPOD). Mezi nezbytné činnosti související se SPOD lze zařadit např. odbornou poradenskou pomoc poskytovanou poradenským zařízením (rodinná, manželská poradna), dětským psychologem, editorem, střediskem výchovné péče nebo pedagogicko-psychologickou poradnou. Orgán pomoci v hmotné nouzi je v těchto případech oprávněn si vyžádat potřebné informace od příslušného orgánu SPOD a konzultovat s ním odůvodněnost poskytnutí mimořádné okamžité pomoci v každém konkrétním případě“ (Beck a kol., 2012: 109-110).

6. *Mimořádná okamžitá pomoc pro osobu, která v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků, nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociální vyloučením*

Dalšími změnami v rámci novely zákona o pomoci v hmotné nouzi, byly valorizace částek životního a existenčního minima - přesné částky jsou uvedeny v kapitole 5.3. a převedení kompetencí souvisejícími s výkonem veřejné služby na Krajské pobočky Úřadu práce, kdy již neplatí sankce za výkon veřejné služby pro osoby v hmotné nouzi, dle zákona č. 111/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Praktická část

Cílem této práce je, jak je uvedeno již v úvodu, zjistit míru využití dvou typů dávek mimořádné okamžité pomoci a zároveň analyzovat k jakému účelu byly použity a zjistit průměrné výše přiznaných dávek. Získaná data budou následně porovnána. Pozornost bude věnována i požadované částce uvedené žadatelem o dávku v žádosti a přiznané výši dávky, kdy budu porovnávat, zdali jsou dávky přiznávány v žadatelem požadované výši.

Sběr dat dávek mimořádné okamžité pomoci určené na úhradu nezbytného jednorázového výdaje a na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti a odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte, byl uskutečněn prostřednictvím informačního systému „OK nouze“, který pro zpracování dávek hmotné nouze sloužil od 1.1.2007 do 31.12.2011. „Informační systém pomoci v hmotné nouzi byl vyvinut zároveň se systémem OK služby na základě zákonů č. 108/2006 Sb. a č. 111/2006 Sb. a podle požadavků Ministerstva práce a sociálních věcí (Internetové stránky OK systému. Dostupné na www.oksystem.cz). Od 1.1.2012 byl stávající informační systém nahrazen novým jednotným informačním systémem práce a sociálních věcí, jehož součástí jsou veškeré údaje z informačních systémů o dávkách státní sociální podpory, pomoci v hmotné nouzi, o příspěvku na péči, o dávkách pro osoby se zdravotním postižením a v oblasti státní politiky zaměstnanosti (Beck a kol., 2012:344).

Ve městě Brně jsou dávky hmotné nouze rozděleny na obvody dávek hmotné nouze pro rodiny s dětmi a zvláště pro jednotlivce. Vzhledem k tomu, že pracuji na obvodu dávek hmotné nouze určenému pro rodiny s dětmi, pro nezaopatřené zletilé děti a pro těhotné ženy, rozhodla jsem se zabývat pouze tímto výzkumným vzorkem. Stejný výzkumný vzorek jsem si samozřejmě zvolila i na Městském úřadě v Rosicích.

7. ZKOUMANÉ LOKALITY

Jak již bylo uvedeno v úvodu této práce, zkoumanými lokalitami výplat dvou typů dávek mimořádné okamžité pomoci je město Brno a město Rosice, pod které spadají okolní vesnice a menší města. Na úvod představím spádovou oblast obou měst, ze kterých jsem data sbírala.

7.1. Magistrát města Brna – Oddělení péče o rodinu a děti

Referáty hmotné nouze poskytují poradenství rodinám s nezaopatřenými dětmi, těhotným ženám a nezaopatřeným dětem v problematických sociálních situacích. Rozhodují o dávkách pomoci v hmotné nouzi těhotným ženám, rodinám s nezaopatřenými dětmi a nezaopatřeným dětem.

Město Brno je rozděleno do 29 městských částí. Počet trvale bydlících obyvatel města Brna k 31.12. 2010 je 371 371.

7.1.1. Mapa správního obvodu Brno-město

7.2. Městský úřad Rosice - odbor sociální

Odbor sociální vykonává svoji činnost v rámci samostatné působnosti pro město Rosice a v rámci přenesené a rozšířené působnosti také pro dalších 24 obcí. Mezi nejobsáhlejší oblasti činnosti odboru patří agenda sociálních dávek a sociálně-právní ochrana dětí. Pracovníci odboru jsou také zařazeni do systému vyrozumění pro řešení naléhavých situací ohrožených dětí. Na oboru sociálním lze získat informace o možnostech a způsobech poskytování sociálních služeb. Dle Českého statistického úřadu je k 31.12. 2010 počet obyvatel města Rosic a ostatních měst a obcí, které jsou ve správním obvodu Rosic, 24 395.

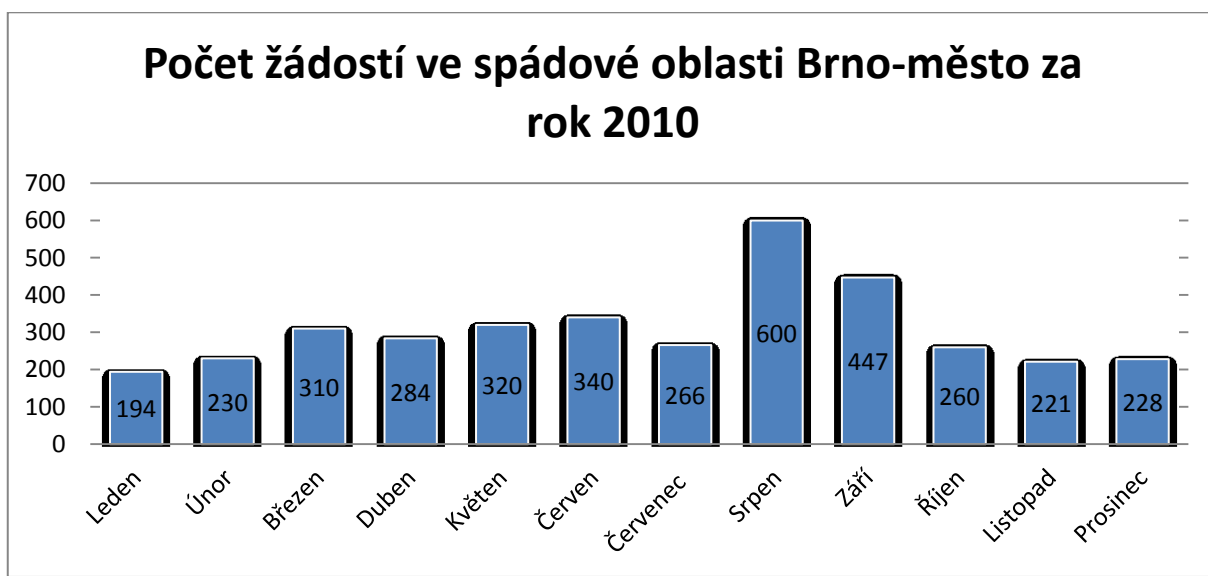
7.2.1. Mapa správního obvodu města Rosic

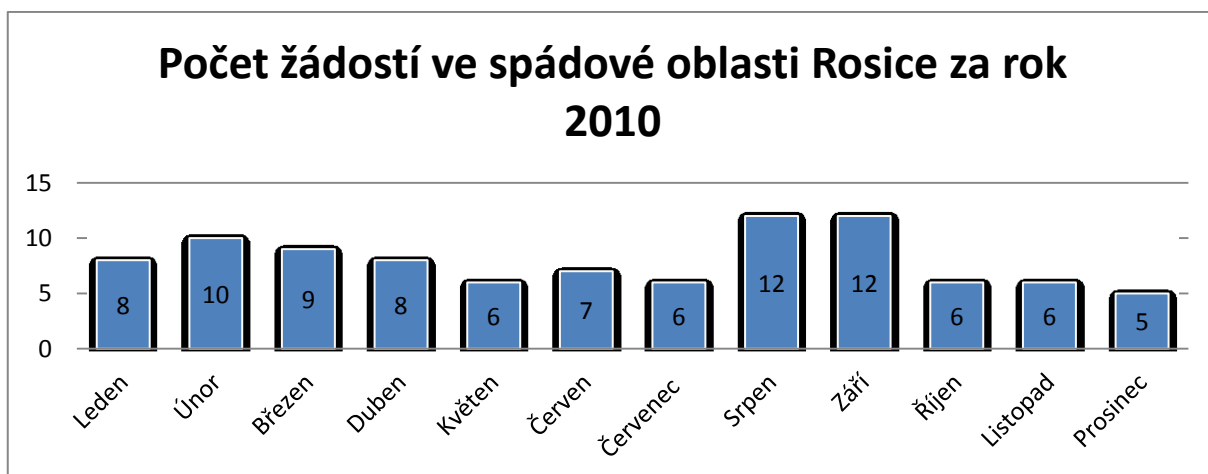
8. CELKOVÝ POČET ŽÁDOSTÍ O DVA TYPY MIMOŘÁDNÉ OKAMŽITÉ POMOCI

Na grafu č. 1. a 2. jsou uvedeny celkové počty žádostí vybraného výzkumného vzorce – tedy žádosti rodin s nezaopatřenými dětmi, těhotných žen a studentů za rok 2010 v jednotlivých měsících. V Brně byl celkový počet žádostí právě touto cílovou skupinou 3700. V Rosicích byl celkový počet žádostí výše uvedenou cílovou skupinou 95.

8.1. Graf č. 1 – město Brno

8.2. Graf č. 2 – město Rosice

9. ÚČELY DÁVEK MIMOŘÁDNÉ OKAMŽITÉ POMOCI VE MĚSTĚ BRNĚ

Na žádost o mimořádnou okamžitou pomoc je možné vypsát více požadavků, z tohoto důvodu počet žádostí a počet účelů není stejný, neboť na většině žádostí bylo několik požadavků. Zároveň tak při vyšším počtu požadavků uvedených v žádosti, může správní orgán při rozhodnutí zohlednit jen některá, která uzná za opodstatněné a potřebné.

Průměrná výše označená touto značkou * znamená, že výši dávky nebylo možné určit, neboť částku nebylo možné stanovit z důvodu přiznání dávky na více účelů.

9.1. Úhrada nezbytných nebo odůvodněných nákladů

Účel	Přiznané dávky	Průměrná výše v Kč
<i>školní pomůcky</i>	890	500-1500
<i>postel</i>	263	2500
<i>škola v přírodě</i>	224	2000
<i>zájmový kroužek</i>	186	1000
<i>pračka</i>	167	4500
<i>lůžkoviny</i>	138	*
<i>skříň</i>	126	2000
<i>tábor</i>	125	2500
<i>lednice</i>	94	5000
<i>stůl a židle</i>	90	2500
<i>ozdravný pobyt</i>	84	2500
<i>nedoplatek</i>	71	4000
<i>malování</i>	68	500-1000
<i>výbavička</i>	54	1000
<i>nájem</i>	46	4500
<i>poplatek za komunální odpad</i>	40	1500- 2000
<i>školní výlet</i>	28	800
<i>lyžařský výcvik</i>	26	2500
<i>stěhování</i>	24	1500 – 2000
<i>matrace</i>	20	2000

<i>nádobí</i>	17	500 – 1000
<i>topivo</i>	15	4000
<i>sporák</i>	14	5000
<i>brýle</i>	14	1500
<i>PVC</i>	9	*
<i>bojler</i>	8	4000
<i>kuchyňská linka</i>	8	4500
<i>kočárek</i>	5	2000
<i>rovnátka</i>	3	2000
<i>půjčovní klavíru</i>	2	3700
<i>vstupní prohlídka</i>	2	400
<i>zvlhčovač vzduchu</i>	2	*
<i>poplatek při udělení občanství</i>	1	7500
<i>občanský průkaz</i>	1	370
<i>vodovodní baterie</i>	1	4000
<i>zapojení elektřiny a plynu</i>	1	1700
<i>školné</i>	1	500
<i>kotel</i>	1	6000
<i>pleny</i>	1	2500
<i>jízdné</i>	1	380
<i>výměna toalety</i>	1	*
<i>plotýnkový vaříč</i>	1	600
<i>elektrický přímotop</i>	1	2500
<i>žehlička</i>	1	500
<i>pohřeb</i>	1	3000
<i>zasklení dveří</i>	1	1600

9.2. Úhrada nezbytného jednorázového výdaje

Účel	Přiznané dávky	Průměrná výše v Kč
<i>nájem</i>	646	4500
<i>pobyt dítěte v rodině</i>	95	1500
<i>nedoplatek</i>	86	4000

<i>poplatek za komunální odpad</i>	75	1500-2000
<i>vstupní prohlídka</i>	29	300
<i>školní pomůcky</i>	18	500-1500
<i>ozdravný pobyt</i>	15	2500
<i>stěhování</i>	8	2000
<i>topivo</i>	8	4000
<i>pračka</i>	8	4500
<i>tábor</i>	6	2500
<i>dietní stravování</i>	5	1000
<i>pohřeb</i>	5	6800
<i>kroužek</i>	4	800
<i>brýle</i>	4	1000
<i>lyžařský výcvik</i>	4	2500
<i>bojler</i>	4	4000
<i>občanský průkaz</i>	4	350
<i>lednice</i>	3	5000
<i>škola v přírodě</i>	3	2000
<i>postel</i>	3	2500
<i>malování</i>	3	500-1000
<i>školní výlet</i>	2	800
<i>jízdné</i>	2	400
<i>výbavička</i>	2	1000
<i>lůžkoviny</i>	1	*
<i>nádobí</i>	1	500-1000
<i>výpis z rejstříku trestů</i>	1	*
<i>očkování proti hepatitidě</i>	1	*
<i>vyřízení rodného listu</i>	1	2900
<i>sporák</i>	1	5000
<i>kočárek</i>	1	2000
<i>stůl a židle</i>	1	2800
<i>zapojení elektroměru</i>	1	1500

10. ÚČELY DÁVEK MIMOŘÁDNÉ OKAMŽITÉ POMOCI VE MĚSTĚ ROSICE

10.1. Úhrada nezbytných nebo odůvodněných nákladů

Účel	Přiznané dávky	Průměrná výše v Kč
<i>jízdné pro děti</i>	15	2000
<i>školní pomůcky</i>	14	2000
<i>školní výlety, tábory, škola v přírodě</i>	6	1500
<i>pračka</i>	5	4200
<i>postele</i>	4	4500
<i>nedoplatky</i>	1	5000
<i>lednice</i>	2	3500
<i>poplatek za komunální odpad</i>	1	2000
<i>výbavička pro dítě</i>	1	5000

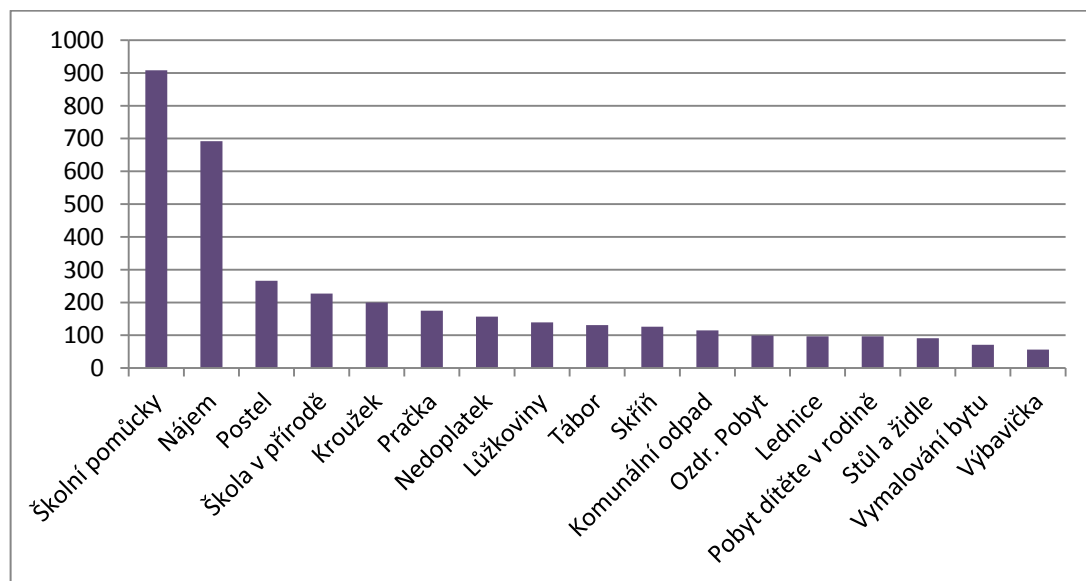
10.2. Úhrada nezbytného jednorázového výdaje

Účel	Přiznané dávky	Průměrná výše v Kč
<i>nájem</i>	34	3000
<i>poplatek za komunální odpad</i>	3	2300
<i>jízdné</i>	1	2000
<i>pořízení popelnice</i>	1	1300
<i>vstupní prohlídka</i>	1	400

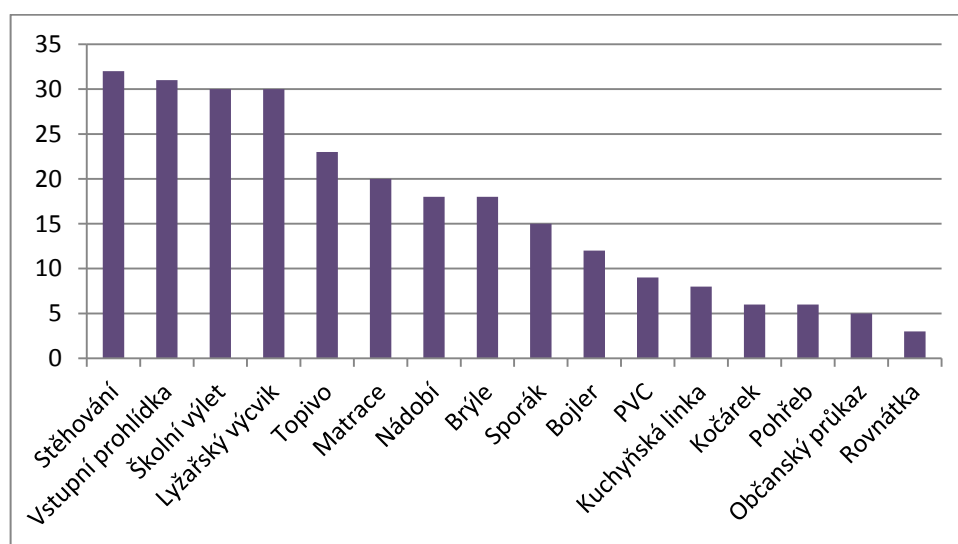
11. ÚČELY OBOU TYPŮ DÁVEK MIMOŘÁDNÉ OKAMŽITÉ POMOCI ZA ROK 2010

Pro snadnější přehlednost, na jaké účely byly dva zvolené typy dávek mimořádné okamžité pomoci v roce 2010 přiznány, jsou shrnuty do jednoho grafu.

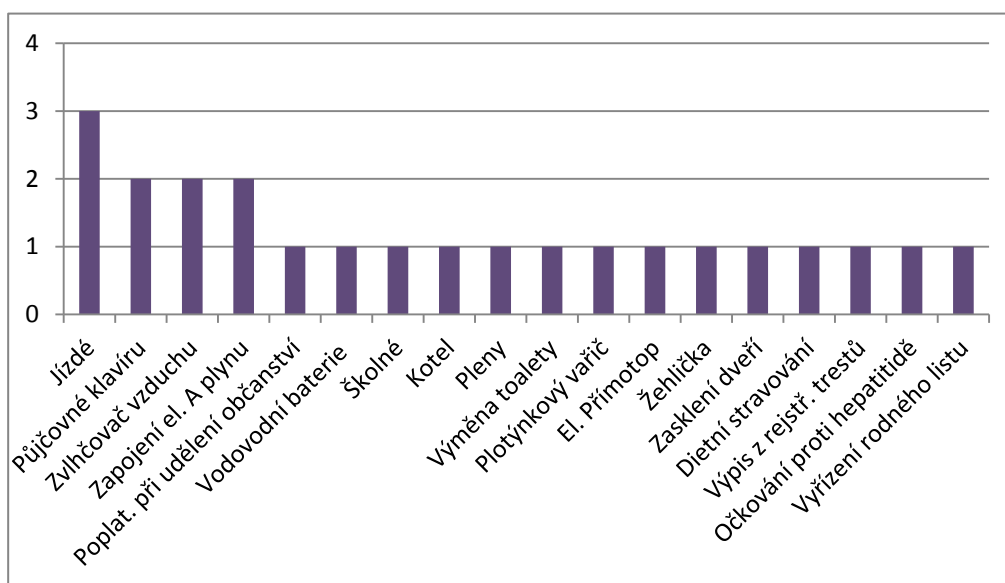
11.1. Graf. č. 3 – část 1/3 – město Brno

Graf. č. 3 – část 2/3

Graf. č. 3 – část 3/3

Nejvíce dávek mimořádné okamžité pomoci bylo opravdu vyplaceno na účel určený pro děti a to na úhradu školních pomůcek pro děti, v celkovém počtu 908 přiznaných dávek, jak je vidět na grafu č. 3. Průměrná výše přiznané dávky na dítě byla 500 Kč, pokud šlo o nástup do 1. třídy základní školy, nástup na střední školu nebo učební obor byla částka zpravidla ve výši 1000 Kč až 1500 Kč. Učební obory, které mají vyšší náklady na školní potřeby – např. obor kuchař nebo kadeřnice, byly zohledněny a přiznané částky byly až 3000 Kč.

Náklady spojené s úhradou bydlení – nájmem, byly druhé v pořadí jako nejvíce přiznávaný účel mimořádné okamžité pomoci výše uvedených typů. Přiznány byly v celkovém počtu 692 dávek. V pojmu nájemné jsou zahrnuty i platby za ubytování na ubytovnách a v azylových domech. Vysoké číslo přiznaných dávek právě na nájem může naznačovat, že v azylových domech a ubytovnách je dost klientů, kteří pobírají dávky hmotné nouze. Zároveň toto číslo zvedá i systém, jaký v roce 2010 platil a to takový, že v případě, že rodina si vyřídila trvalý pobyt v bytě s nájemní smlouvou, musela čekat právě tři měsíce, než ji mohla být přiznána dávka státní sociální podpory – příspěvek na bydlení. Právě po dobu těchto tří měsíců, kdy rodina neměla nárok na dávku státní sociální podpory, byla rodině přiznávána dávka mimořádné okamžité pomoci na úhradu nájemného a nákladů spojených s užíváním bytu. Požadované částky se samozřejmě hodně lišily, dle druhu bydlení a předepsaných nákladů na bydlení. V případě ubytoven a azylových domů byla výše ovlivněna i počtem osob

v domácnosti.

Postele byly přiznány v celkovém počtu 266 dávek. Dle uvedených popisů byly přiznávány pouze na děti. Průměrná částka přiznaná na postel byla 2500 Kč. U některých dávek nebylo uvedeno na kolik postelí je dávka určena. Nejvyšší přiznaná částka pro jedno dítě na postel byla 4500 Kč, požadovaná částka uvedená v žádosti byla 5000 Kč. Tato přiznaná dávka se příliš neslučuje s posláním, za jakých podmínek jsou mimořádné dávky přiznávány a v jakých částkách vypláceny - tedy v základním vybavení a klientovi cenově dostupné - samozřejmě po předchozí analýze cenové dostupnosti na trhu. V tomto případě se spíše nabízí otázka, kteří pracující rodiče s nižšími příjmy by pořídili dítěti postel za 4500 Kč. V poznámce dávky nebyla informace, která by mohla částku obhájit, jako např. že se jedná o zdravotně postižené dítě, které by potřebovalo nějaké speciální matrace, polohovací rošt, apod.

Škola v přírodě byla celkově přiznána 227x, v průměrné výši 2000 Kč na dítě. Samozřejmě přiznaná výše dávky byla ovlivněna školou stanovenou cenou. Téměř vždy byla dávka přiznána v požadované výši. Zájmové kroužky pro děti byly přiznány celkem 200x v průměrné výši 1000 Kč, opět téměř vždy v požadované výši.

Pračka byla přiznána v celkové výši 175 přiznaných dávek. Výše přiznávaných dávek se docela dost liší, což dle mého názoru není dobrou vizitkou úřadu, který dávky vyplácí. Částky se pohybovaly od 1000 Kč až po částky 6500 Kč, v průměrné výši 4500 Kč. Mimořádná okamžitá pomoc se vyhodnocuje na základě individuálního posouzení situace rodiny, zároveň i počtu členů v domácnosti, apod. a proto je těžké a možná i nemožné dělat nějaké závěry pouze z přiznaných dávek. Avšak dle mého názoru i dle přehledu o cenové dostupnosti spotřebičů, které vždy aktuálně při posouzení dávek sledujeme, nebo bychom sledovat měli, jsou některé vyplacené částky zbytečně vysoké a pro žadatele následně nemotivující o vlastní snahu být ekonomicky aktivním. Stejný názor mám i k další přiznané dávce určenou na zakoupení spotřebiče a to lednice, která byla přiznána 97x a částky se rovněž velmi lišily. V průměru byly vypláceny v částce 5000 Kč, v nejnižší částce 4000 Kč a nejvyšší ve výši 7800 Kč. Konkrétně 7800 Kč mi přijde jako velká částka na možnou dostupnost lednic na trhu a opět je přiznaná částka nemotivující pro vlastní aktivitu vedoucí ke zlepšení situace rodiny.

Dávky určené na úhradu nedoplatků byly přiznány celkem 157x. Výše dávek byla různá, logicky se odvíjející od stanoveného nedoplatku po vyúčtování. Při posouzení nedoplatků by se vždy správně mělo zkoumat předložené vyúčtování, některé sociální pracovníce si i výši nedoplatků telefonicky ověřují. Dále se při posouzení

tohoto požadavku musí zkoumat, zdali se nejedná o dluh a výše přeplatku není ovlivněna pouze chybějícími nehrazenými měsíčními zálohami. V tomto případě by nedoplatky - dluhy neměly být formou mimořádné okamžité pomoci zohledňovány. Výše přiznávaných dávek na úhradu tohoto účelu je velmi rozmanitá a pohybovala se v průměru ve výši 5000 Kč. A téměř vždy byla přiznávaná dávka pouze jako částečná úhrada nedoplatku, spíše výjimečně byla dávka přiznána v požadované výši.

Dávky mimořádné okamžité pomoci určené na pořízení lůžkovin byly přiznány celkem 139x. U některých dávek nebylo uvedeno pro kolik osob nebo dětí, je dávka určena. Stejně jako dávka určená na pořízení postele, by měla být tato dávka primárně určena pro děti. Částka, která výrazně převyšuje ostatní přiznané dávky je dávka přiznaná na zdravotní lůžkoviny a polštáře ve výši 8000 Kč, požadovaná částka byla 10000 Kč. Opět poměrně vysoká částka přiznaná na příkrývky a ložní prádlo byla přiznána v požadované částce 5000 Kč, avšak v informacích o dávce nebylo uvedeno, pro kolik osob je dávka určena. Lůžkoviny byly velmi často součástí i jiných požadavků uvedených v žádosti.

Pro příklad uvádím několik dávek:

- vymalování, postele, skříň, lůžkoviny – přiznaná částka 8000 Kč, požadovaná částka 10000 Kč
- psací stůl, židle, matrace, lůžkoviny – přiznaná částka 6000 Kč, požadovaná částka 10000 Kč
- stůl, židle, lůžkoviny – přiznaná částka 3500 Kč, požadovaná částka 7000 Kč
- lůžkoviny, nádobí – přiznaná požadovaná částka 1000 Kč
- postele, lůžkoviny – přiznaná požadovaná částka 5000 Kč
- ložní prádlo, vymalování – přiznaná požadovaná částka 5000 Kč
- psací stůl, židle, lůžkoviny, nádobí – přiznaná částka v požadované výši 5000 Kč
- lednice, postel, lůžkoviny – přiznaná částka 8000 Kč, požadovaná částka 10000 Kč

Tábor pro děti byl přiznán celkem 131x v průměrné výši 2500 Kč na dítě. Zhruba 70% byly částky přiznávány v plné výši, zbylá procenta byla přiznána jako částečná úhrada.

Skříně byly celkem přiznány 126x a v případě obdobných požadavků, jako např. dále uvedené stoly a židle, které byly přiznány 91x, by bylo v tomto případě jistě zajímavé zkoumat, jak dlouho klienti pobírají dávky hmotné nouze – příspěvek na

živobytí, popř. i doplatek na bydlení a za jakých okolností je jim právě dávka mimořádné okamžité pomoci na účel pořízení skříně přiznána. Z analýzy dávek, která probíhala z počítačového programu OK nouze, nebylo vždy možné dohledat konkrétní informace o situaci rodiny. V některých případech byla u dávky uvedena informace, že se jedná o rodinu nebo osamělé rodiče s dětmi, kteří žili delší dobu v azylových zařízeních a dostali státní byt, který nebyl vybaven nábytkem. Vzhledem k předcházejícímu bydlení neměla rodina téměř vždy žádný nábytek. Avšak v některých případech šlo o rodiny, které bydlely dlouhodobě v bytech s často řádnou nájemní smlouvou a v tom případě pobíraly i dávky na bydlení – příspěvek na bydlení, jenž je dávkou státní sociální podpory a zároveň i doplatek na bydlení ze systému pomoci v hmotné nouzi.

Poměrně často žádaným požadavkem byl poplatek za komunální odpad, který byl přiznán 115x. Kromě zohlednění této platby v rámci systému pomoci v hmotné nouzi, kde může být místo formou mimořádné okamžité pomoci započítán do nákladů na bydlení v dávce doplatek na bydlení - v případě, že tedy tuto dávku uplatňují. Samozřejmě uplatnit tento výdaj jak formou mimořádné okamžité pomoci tak i v rámci doplatku na bydlení není možné, v tomto případě by se jednalo o duplicitní zohlednění výdaje. Dalším možným uplatněním tohoto výdaje je započítání poplatku za komunální odpad do nákladů na bydlení v rámci dávky státní sociální podpory – příspěvku na bydlení, opět v případě, že tuto dávku klienti pobírají. Výše dávky se pohybovala v průměru 1500 Kč a byla ovlivněna samozřejmě počtem osob v domácnosti. Částky byly téměř vždy přiznávány v požadované výši.

Ozdravný pobyt byl přiznán celkem 99x, v průměrné výši 2500 Kč na dítě. Příspěvek na pobyt dítěte v rodině je určen pro děti, které jsou umístěny v ústavním zařízení a jsou propouštěny za vhodných rodinných podmínek, nejčastěji o prázdninách a různých svátcích domů na pár dní, o letních prázdninách i na celý měsíc i dva. Výše dávky se pohybuje individuálně, dle délky pobytu dítěte v rodině, a v případě, že rodina žije na ubytovně nebo v azylovém domě i podle ceny za ubytování dítěte.

Příspěvek na vymalování bytu, nebo místnosti byl poskytnut celkem 71x. Jak už jsem uváděla výše, cílovou skupinu tvoří rodiny s dětmi, kde je nutné dbát na určité požadavky v domácnosti, avšak stejně tak jako výše zmiňované účely dávek jako skříně, stoly apod., se v takovém přiznaném počtu dávek nabízí otázka, zdali jsou dávky opravdu vypláceny mimořádně, opodstatněně a oprávněně. Průměrná částka přiznaná na vymalování bytu byla v rozmezí od 500 Kč až 1000 Kč.

Na agendě dávek hmotné nouze pracuji 3 roky a mám nezapomenutelný zážitek, kde je krásně vidět, jak jsou některými klienty dávky hmotné nouze chápány. Dlouholetá dobře vypadající (co se týče oblékání a nošených značek oděvů a doplňků) klientka, věkem kolem 40 let, která pobírá sociální dávky déle jak 10 let (informace z archivu spisů) si přímo u mě podala žádost o mimořádnou okamžitou pomoc spojenou s náklady na vymalování bytu. Jako požadovanou částku v žádosti uvedla 7000 Kč. Při podání žádosti k mým rukám slovně odůvodnila výši požadované částky tak, že malíři jsou dnes velmi drazí a že ona si sama určitě malovat nebude. V údivu s klientčina projevem, jsem nebyla schopna reagovat přímo při podání žádosti, neboť jsem v té době nebyla na pracovišti dlouho. Nezbytností u těchto požadavků je sociální šetření v domácnosti rodiny. Když jsem přišla právě k této klientce, nestačila jsem se divit, stěny v každém pokoji měla jinak barevné, velmi zachované. Vybavení a byt celkově rozhodně nepůsobil, že by domácnost dlouhodobě finančně strádala, naopak byt byl vybaven moderně.

Dávka sloužící pro pořízení nejzákladnějších potřeb pro očekávané narození dítěte, tedy výbavičku, byla celkem přiznána 56x. Výše přiznávaných dávek na výbavičku byla nejčastěji ve výši 1000 Kč. Nutné připomenout, že v roce 2010 byla ještě vyplácena, dle zákona č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, dávka porodné ve výši 13000 Kč, jako jednorázový příspěvek na náklady související s narozením každého živě narozeného dítěte. Od 1. 1. 2011 došlo ke změně, kdy nárok na porodné vzniká pouze v případě porodu prvního, živě narozeného dítěte a za podmínky, že rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Přiznané příspěvky na tento účel nebyly nijak vysoké a je pravdou, že rodičky dostaly porodné až po uplynutí nějaké doby po narození dítěte, neboť i vyřízení porodného nějaký čas trvá.

Stěhování bylo celkem přiznáno 32x a nejčastěji v částce 1500 až 2000 Kč a téměř vždy jako částečná úhrada požadované částky uvedené v žádosti.

Vstupní prohlídka byla celkem přiznána 31x a vždy ve spojitosti s výkonem veřejné služby, která je popsána v teoretické části práce. K nástupu na veřejnou službu je nutné absolvovat lékařskou prohlídku u praktického lékaře, která je zpoplatněna. Výše poplatku u lékaře se pohybuje v průměru kolem 300 Kč a v průměrně stejné výši byla i tato dávka přiznána. Školní výlet byl přiznán celkem 30x v průměrné výši 800 Kč a téměř vždy v plné výši. Lyžařský výcvik byl přiznán v celkem 30x v průměrné výši 2700 Kč a ze 70% byl přiznán v plné výši. Topivo, nejčastěji jako příspěvek na

zakoupení dřeva byl téměř vždy přiznán jako částečná úhrada požadované částky uvedené v žádosti a nejčastěji ve výši 4000 Kč.

Příspěvek na pořízení matrací byl celkově přiznán ve výši 20x. Částky byly různé, někdy i neurčitelné z důvodu, že byly součástí jiných požadavků na jedné žádosti a rovněž nebylo uvedeno na kolik matrací je dávka určena, pro příklad uvádím přepis popisu dávky:

- zdravotní matrace pro děti – přiznaná částka 1500 Kč, požadovaná částka 2000 Kč
- matrace – přiznáno v požadované výši 2000 Kč
- školní potřeby, matrace do dětských postýlek – přiznaná částka 3500 Kč, požadovaná částka 5000 Kč
- ortopedická matrace – přiznaná částka 3500 Kč, požadovaná částka 5000 Kč
- matrace, psací stůl – přiznáno v požadované výši 6000 Kč
- postele, matrace, skříň – přiznaná částka 7000 Kč, požadovaná částka 8000 Kč
- postel, matrace, lednice – přiznaná částka 6000 Kč, požadovaná částka 11000 Kč
- matrace, lůžkoviny, lednice, pračka – přiznáno v požadované výši 5000 Kč
- matrace, peřina – přiznaná částka 3000 Kč, požadovaná částka 6000 Kč

Nádobí bylo celkově přiznáno 18x, nejčastěji v rozmezí částek 500 Kč až 1000 Kč a téměř vždy přiznáno jako částečná úhrada požadované částky uvedené v žádosti.

Příspěvek na zakoupení dětských brýlí byl poskytnut celkem 18x nejčastěji ve výši 1000 Kč, jednou ve výši 2000 Kč a to v poznámce dávky byla informace, že se jedná o speciální obroučky na 7 dioptrií. Vždy byla částka přiznaná jako částečná úhrada, požadované částky byly např. 2600 Kč, 1500 Kč, 3000 Kč.

Příspěvek na zakoupení sporáku byl celkově přiznán 15x nejčastěji jako částečná úhrada požadované částky uvedené v žádosti v průměrné výši 5000 Kč. Požadované částky na náklady spojené s pořízením sporáku byly např. 8591 Kč, 7500 Kč, 14 000 Kč.

Bojler byl přiznán celkem 12x v průměrné výši 4000 Kč, téměř vždy jako částečná úhrada požadované částky uvedené v žádosti. Nejnižší požadovaná přiznaná dávka byla 2000 Kč. Nejvyšší přiznaná dávka byla 6500 Kč, požadovaná částka byla 7475 Kč.

Příspěvek na úhradu podlahové krytiny – PVC byl poskytnut celkem 9x. Částka byla neurčitá z důvodu častého výskytu více požadavků v žádosti, pro příklad:

- kuchyňská linka, PVC – přiznaná částka 7000 Kč, požadovaná částka 8000 Kč

- lůžkoviny, PVC – přiznaná částka 3500 Kč, požadovaná částka 5000 Kč
- vymalování bytu, PVC – přiznaná částka 4000 Kč, požadovaná částka 5000 Kč
- skříně, postele, PVC – přiznaná požadovaná částka 4000 Kč

Příspěvek na pořízení kuchyňské linky byl poskytnut celkem 8x a opět byla částka neurčitá z důvodu častého výskytu více požadavků v žádosti, pro příklad:

- sporák, kuchyňská linka, vymalování – přiznaná částka 7500 Kč, požadovaná částka 15000 Kč
- malování, kuchyňská linka, pračka – přiznaná částka 2500 Kč, požadovaná částka 12000 Kč
- kuchyňská linka – přiznána v požadované výši 4500 Kč
- kuchyňská linka – přiznána v požadované výši 3500 Kč
- kuchyňská linka – přiznána v požadované výši 5000 Kč
- kuchyňská linka – přiznaná částka 5000 Kč, požadovaná částka 20000 Kč
- kuchyňská linka, nádobí, postel a povlečení pro dítě – přiznaná částka 6500 Kč, požadovaná částka 10000 Kč
- kuchyňská linka – přiznaná částka 3000 Kč, požadovaná částka 4000 Kč

Kočárek byl přiznán 5x a to v následujících částkách:

- 2000 Kč, požadovaná částka v žádosti byla 3500 Kč
- v požadované výši 3000 Kč, ale byla to dávka přiznaná dohromady i s postýlkou pro dítě
- 5000 Kč, avšak kromě kočárku byla dávka přiznána také na nádobí a vymalování bytu, požadovaná částka byla 15 000 Kč
- 2500 Kč, požadovaná částka byla 7000 Kč
- 3000 Kč, přiznáno zároveň s výbavičkou a postýlkou pro dítě, v žádosti byl zamítnut nedoplatek za elektřinu a vodu, požadovaná částka na všechny uvedené požadavky byla 13000 Kč

Konkrétní částky u tohoto účelu jsem popsala cíleně, z důvodu, že mám pocit, že v době, kdy byla vyplácena, jak je již uvedeno výše v textu, dávka státní sociální podpory – porodné ve výši 13000 Kč jsou tyto příspěvky neoprávněné, neboť tato částka je určena na náklady související s narozením každého živě narozeného dítěte a slouží k zajištění jeho potřeb. Dávky mimořádné okamžité pomoci mají ve své pravomoci rozhodovat a posoudit aktuální situaci rodiny a následně vyhodnotit výši dávky. Avšak je nutné uvést, že dávka mimořádné okamžité pomoci určená na kočárek

byla z celkového počtu žádostí, kterých bylo ve městě Brně 3700, žádána pouze 6x a z toho 5x přiznána, což není v žádném případě velké číslo.

Příspěvek na úhradu nákladů spojených s pohřbem rodinného příslušníka byl přiznán celkem 6x a to dvakrát v částce 10000 Kč, 3000 Kč - požadované částky byly 22 000 Kč, 18 000Kč a 8000 Kč. V ostatních případech byly částky poskytnuty v požadované výši - 11000 Kč, 5000 a 2000 Kč. V poznámce dávek byl pohřeb družky, dvakrát pohřeb matky a dvakrát tragická událost v rodině.

Náklady spojené s vyřízením občanského průkazu byly zohledněny 5x a přiznány v průměrné výši 350 Kč.

Příspěvek na úhradu nákladů spojených s pořízením rovnátek pro dítě byl celkově přiznán 3x v částkách 1500 Kč, kdy požadovaná částka v žádosti byla 2700 Kč. Dále ve výši 2500 Kč, ale dávka byla přiznána zároveň na brýle pro dítě a požadovaná částka uvedená v žádosti byla 3000 Kč. A v částce 5000 Kč, kdy v přiznané dávce byl zahrnut i zájmový kroužek a lyžařský výcvik pro syna a požadovaná částka uvedená v žádosti byla 7466 Kč.

Příspěvek na jízdné byl poskytnut celkem 4x v průměrné výši 400 Kč. Dvakrát nebyl uveden konkrétní popis jízdného, dvakrát byl uveden jako důvod cesta do azylového domu.

Půjčovní klavíru bylo poskytnuto 2x. Pro studenta konzervatoře ve výši 5000 Kč, požadovaná částka uvedená v žádosti byla 9000 Kč a dále ve výši 2500 Kč, avšak zároveň v této částce byl započítán příspěvek na zakoupení povlečení, požadovaná částka uvedená v žádosti byla 3000 Kč.

Zvlhčovač a čistič vzduchu byl poskytnut pro alergické děti 2x ve výši 5000 Kč, avšak součástí přiznané dávky byly i školní pomůcky a požadovaná částka byla 7000 Kč. A ve výši 5500 Kč, avšak součástí přiznané dávky byla i pračka a požadovaná částka byla 7011 Kč.

Zapojení elektřiny a plynu bylo přiznáno ve výši 1700 Kč, požadovaná částka v žádosti byla 3200 Kč. Poplatek při udělení občanství byl poskytnut 1x a to ve výši 7500 Kč, požadovaná částka byla 15000 Kč. Vodovodní baterie byla přiznána 1x v požadované výši 4000 Kč, v poznámce dávky byla uvedena havarijní služba. Školné bylo přiznáno 1x ve výši 500 Kč. Kotel byl přiznán 1x v požadované výši 6000 Kč. Pleny byly přiznány 1x v požadované výši 2500 Kč, bližší informace k dávce nebyly. Výměna toalety byla přiznána zároveň i s táborem pro dítě ve výši 12000 Kč, požadovaná částka uvedená v žádosti byla 15000 Kč a tato dávka byla přiznána

invalidnímu důchodci ve III. stupni závislosti. Plotýnkový vaříč byl přiznán v částce 600 Kč, požadovaná výše dávky byla 1000 Kč. Elektrický přímotop byl přiznán v částce 2500 Kč, požadovaná částka byla 8500 Kč. Žehlička byla přiznána v požadované výši 500 Kč. Zasklení dveří bylo přiznáno v požadované výši 1600 Kč. Dávka určená na dietní stravování byla přiznána a vyplacena 5x, vždy pro stejnou osobu a přiznána v požadované výši 1000 Kč. Bližší informace v popisu dávky nebyly. Výpis z rejstříku trestů byl přiznán zároveň s očkováním proti hepatitidě a příspěvkem na komunální odpad ve výši 4000 Kč, požadovaná částka uvedená v žádosti byla 5600 Kč. Náklady spojené s vyřízením rodného listu byly přiznány v požadované výši 2900 Kč, bližší informace k dávce nebyly.

Dávky, které byly přiznány na opravu spotřebičů nebo byly zamítnuty, nejsou na grafech ani v tabulkách znázorněny a jsou uvedeny v odrážkách níže.

Mimořádná okamžitá pomoc určená na opravu

- pračky – 21x (pro představu o částkách, uvedeno několik konkrétních dávek)
 - přiznaná částka 3500 Kč, požadovaná částka 5000 Kč
 - přiznaná částka 500 Kč, požadovaná částka 1200 Kč
 - oprava pračky a malování bytu přiznané na jedné žádosti ve výši 4000 Kč, požadovaná částka byla 5000 Kč
 - přiznaná částka 500 Kč, požadovaná částka 7000 Kč, avšak nebylo patrné, kolik byla požadovaná částka v žádosti na opravu pračky, neboť v žádosti byl zamítnut i nábytek
 - přiznaná dávka v požadované výši 1190 Kč
 - přiznaná částka 240 Kč, požadovaná částka 440 Kč
 - přiznaná částka v požadované výši 2500 Kč
 - přiznaná částka 1500 Kč, požadovaná částka 5000 Kč
 - přiznaná částka 1300, požadovaná částka 1308 Kč
 - přiznaná částka 400 Kč, požadovaná částka 576 Kč
 - přiznaná částka 4000, požadovaná částka 9000 Kč
 - přiznaná částka 2000, požadovaná částka 4850 Kč
 - přiznaná částka 3000 Kč, požadovaná částka 6000 Kč
- lednice – 4x

- přiznaná v požadované výši 1500 Kč
- přiznaná v požadované výši 2000 Kč
- přiznaná částka v požadované výši 3200 Kč
- přiznaná částka 2000 Kč, požadovaná částka 3500 Kč
- kotel – 5x
 - přiznáno v požadované výši 600 Kč
 - přiznaná částka 1000 Kč, požadovaná částka 1500 Kč
 - přiznaná částka 2500 Kč, požadovaná částka 2512 Kč
 - přiznaná částka v požadované výši 7000 Kč
 - přiznaná částka 500 Kč, požadovaná částka 900 Kč
- bojler – 2x
 - přiznaná částka 1000 Kč, požadovaná částka 7000 Kč
 - přiznaná částka v požadované výši 3000 Kč
- oprava zubů – 1x
 - požadovaná částka 8530 Kč, přiznaná částka 5280 Kč

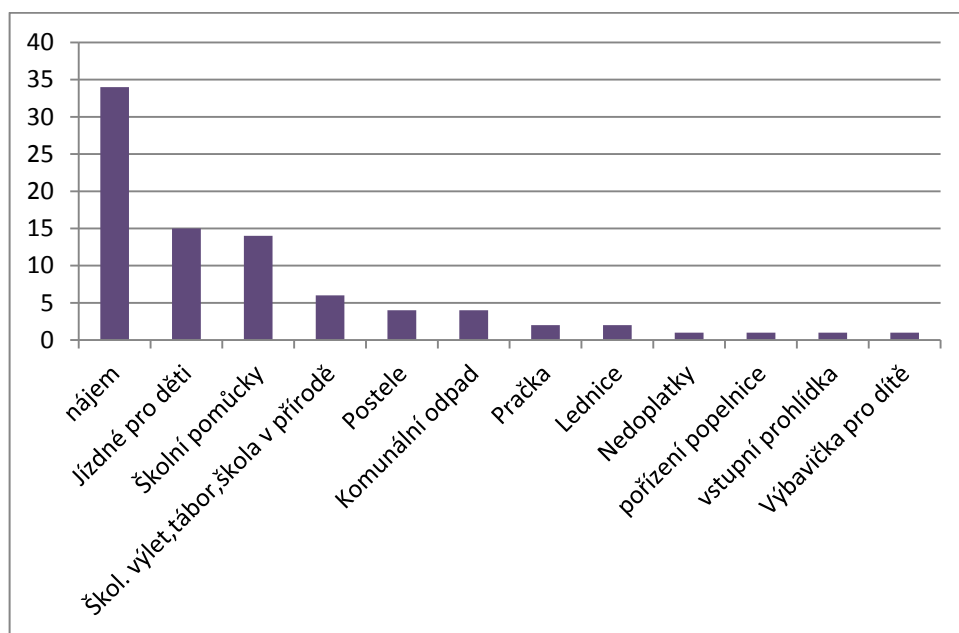
Nepřiznaná mimořádná okamžitá pomoc

- nájem – 9x
- nedoplatek – 12x
- pračka – 19x
- lednice – 14x
- postel- 25x
- skříň – 9x
- lůžkoviny – 8x
- školní potřeby - 5x
- oblečení – 7x
- kuchyňská linka – 3x
- nádobí – 3x
- matrace – 2x
- ozdravný pobyt – 2x
- kroužek – 2x
- koberec – 1x
- stůl, židle – 9x

- komunální odpad – 2x
- topivo – 1x
- pohřeb – 1x
- oprava zubů – 1x
- školné – 1x
- malování – 11x
- sporák – 1x
- brýle – 1x
- mixér – 1x
- mikrovlnná trouba – 1x
- přeplatek na dávkách státní sociální podpory – 1x
- PVC – 1x
- záclony – 1x
- rekvalifikace – 1x
- topivo – 1x
- vyklizení bytu - 1x
- počítač a zapojení internetu – 1x
- pobyt dítěte v ústavním zařízení – 1x
- školní výlet – 1x
- oprava kotle – 1x
- jízdní kolo – 1x
- dětský kočárek - 1x

11.2. Město Rosice

Graf. č. 4

Nejvíce dávek mimořádné okamžité pomoci v Rosicích bylo vyplaceno na náklady spojené s bydlením - nájem a to konkrétně 34x. Opět se nerozlišovalo mezi úhradou nájemného, ubytovny, azylového domu nebo zálohami za elektřinu a plyn, které byly zahrnuty v částce nájmu. Výše přiznaných dávek byla různá, odvíjející se podle nákladů na bydlení. Nejnižší přiznaná dávka byla 480 Kč a nejvyšší 4000 Kč, avšak nejčastěji byly dávky vyplácené ve výši 3000 Kč. Dávka byla přiznána v plné výši 13x, v ostatních případech šlo o částečné přiznání požadované částky.

Na druhém místě skončila dávka mimořádné okamžité pomoci přiznaná 15x na jízdné. Ve městě Brně se jízdné vyskytlo pouze 4x. Ve městě Rosice je tento počet ovlivněn pravděpodobně nutností větší vzdáleností měst a vesnic od sebe, kdy některé děti musí dojíždět každý den do školy do okolního města, protože jízdné bylo poskytnuto pouze pro děti a to na úhradu cesty do školy. Nejnižší přiznaná dávka jízdného byla ve výši 200 Kč a nejvyšší částka byla na čtvrtletní jízdné ve výši 4770 Kč, nejčastěji byla výše dávky kolem 2000 Kč. V plné výši byla dávka určena na úhradu jízdného přiznána 9x, v ostatních případech šlo o částečné přiznání.

Dávka sloužící na nákup školních pomůcek byla přiznána 14x a to v nejnižší výši 1000 Kč a nejvyšší 4000 Kč, avšak nebylo vždy patrné, pro kolik dětí je dávka určena. Pouze 3x byla dávka poskytnuta v požadované výši.

Školní výlety, tábory a školy v přírodě byly dohromady vyplaceny 6x a to v nejnižší výši 280 Kč a nejvyšší 2000 Kč, kromě školního výletu, který byl přiznán v plné výši, byla částka poskytnuta jen v částečné výši, než jakou rodina požadovala.

Postele byly poskytnuty 4x a to v přiznané výši od 3000 Kč do 6000 Kč, opět nebylo patrné na kolik postelí je dávka poskytnuta, vždy se jednalo na postele pro děti, avšak v jednom případě byl příspěvek na postel i pro dospělého. Dávka byla vždy přiznána v nižší částce, než kterou rodina požadovala.

Dávka mimořádné okamžité pomoci na komunální odpad byla přiznána 4x a to vždy v požadované výši v rozmezí od 1500 Kč až 3000 Kč, dle počtu osob v domácnosti.

Lednice byla přiznána 2x ve výši 3000 Kč a 4000 Kč, požadovaná částka uvedená v žádosti byla 7499 Kč a 7000 Kč.

Pračka byla přiznána 2x ve výši Kč 4000 Kč a 4500 Kč., požadovaná částka uvedená v žádosti byla 7000 Kč a 5000 Kč.

Příspěvek na úhradu nedoplatku za služby spojené s užíváním bytu, byl přiznán 1x a to ve výši 5000 Kč, požadovaná částka uvedená v žádosti byla 9978 Kč.

Mimořádná okamžitá pomoc přiznaná na nákup popelnice byla 1x a to ve výši 1300 Kč a dávka byla přiznána v požadované výši. Vstupní prohlídka spojená s nástupem do zaměstnání 1x ve výši 400 Kč a opět byla přiznaná v požadované výši. Vstupní prohlídka spojená s nástupem na veřejnou službu se neobjevila ani jednou. Výbavička pro dítě byla přiznána 1x a to v požadované výši 5000 Kč.

Dávky, které byly přiznány na opravu spotřebičů nebo byly zamítnuty, nejsou na grafech ani v tabulkách znázorněny a jsou uvedeny v odrážkách níže.

Mimořádná okamžitá pomoc určená na opravu

- pračka – 1x
 - přiznaná výše dávky 1000 Kč, požadovaná částka 1515 Kč
- bojler – 1x
 - přiznaná výše dávky 3000 Kč, požadovaná částka 8000 Kč

Nepřiznaná mimořádná okamžitá pomoc

- nedoplatek – 2x
- pračka – 2x
- nájem – 2x
- plynové topení -1x
- oblečení – 1x

12. VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

Na začátku této práce jsem si stanovila následující hypotézy:

- **ve velkém městě bude rodina vícekrát ročně čerpat dávky mimořádné okamžité pomoci oproti menšímu městu, které má ve své spádové oblasti i menší města a vesnice (důvodem proč jsem si zvolila tuto hypotézu, je moje domněnka, že ve velkém městě některé typy sociálně slabších více shlukují, komunikují se sebou a navzájem si předávají více informací o možnostech uplatnění žádostí o tyto dávky);**

Tato hypotéza se potvrdila, za rok 2012 žádali stejní žadatelé vícekrát ročně o dávku mimořádné okamžité pomoci v obou městech. Avšak ve zkoumané lokalitě Rosice, šlo o opakované dávky stejnými žadateli pouze v případě úhrady nákladů spojených s bydlením. Ve zkoumané lokalitě Brno, byly dávky žádány opakovaně stejnými žadateli kromě nákladů spojených s bydlením i na jiné věci.

- **účely, na které jsou dávky žádány, budou stejné v obou lokalitách;**

Tato hypotéza se nepotvrdila a ukázalo se, že v Brně byly dávky žádány na mnohem více účelů oproti účelům žádaným v Rosicích.

- **částky dávek mimořádné okamžité pomoci budou shodné dle jejich účelu v obou zkoumaných lokalitách;**

Přiznané částky se příliš nelišily, co se týká alespoň průměrných výší.

V Rosicích

byly častěji a ve větších částkách přiznány dávky na úhradu jízdného pro děti do školy. Tato skutečnost je pravděpodobně ovlivněna vzdáleností menších obcí od měst, kde se nachází základní nebo střední škola a dojíždění je nutností. Příspěvky na školní pomůcky byly v Rosicích přiznávány ve větších částkách, avšak toto srovnání není zcela možné, neboť ve většině dávek přiznaných na tento účel, nebylo popsáno, pro kolik dětí je příspěvek určen. V Rosicích byla průměrná částka přiznaná na spotřebič lednici ve výši 3500 Kč, v Brně byla průměrná částka ve výši 5000 Kč. Průměrná výše nájmu v Brně byla ve výši 4500 Kč, v Rosicích byla průměrná částka 3000 Kč. Dávka sloužící na pořízení nejzákladnějších potřeb pro očekávané narození dítěte – tedy výbavičku, byla v Rosicích za rok 2010 vyplacena pouze 1x ve výši 5000 Kč. V Brně byla přiznána celkem 56x, nejčastěji ve výši 1000 Kč.

- **požadovaná a přiznaná výše dávky mimořádné okamžité pomoci se liší**

Tato hypotéza se ve většině přiznaných dávek potvrdila. Nejčastěji byly dávky v požadované výši přiznávány na úhradu nákladů spojených s dětmi – např. školní pomůcky, zájmové kroužky, tábory, apod.

- **nejvíce přiznaných dávek bude určeno na přímé potřeby dětí (školní kroužky, tábory, apod.);**

Tato hypotéza se v Brně potvrdila, neboť za rok 2010 bylo přiznáno nejvíce dávek mimořádné okamžité pomoci na úhradu nákladů spojených s pořízením školních pomůcek o celkovém počtu 908 dávek. Na druhém pořadí s celkovým počtem 692 přiznaných dávek skončily náklady spojené s úhradou bydlení – nájmem a na třetím místě skončily náklady spojené s pořízením postele o celkovém počtu 266 přiznaných dávek.

V Rosicích se tato hypotéza nepotvrdila, neboť nejvíce přiznaných dávek bylo přiznáno na úhradu nákladů spojených s bydlením – nájmem, o celkovém počtu 34 přiznaných dávek. Na druhém místě o celkovém počtu 15 přiznaných dávek skončila úhrada nákladů spojená s úhradou jízdného pro děti a na třetím místě, o celkovém počtu 14 přiznaných dávek skončil příspěvek na úhradu školních pomůcek.

- **v případech těchto dávek je velmi malé procento, kdy se dávky nepřiznávají**

Tato hypotéza se potvrdila, neboť za rok 2010 bylo v Brně 3700 podaných žádostí a z toho bylo pouze 163 nepřiznaných dávek. Za stejné období bylo v Rosicích 95 podaných žádostí a z toho pouze 8 nepřiznaných dávek. Dle těchto čísel je vidět, že je opravdu velmi malé procento, kdy dávky mimořádné okamžité pomoci výše uvedených typů nejsou přiznávány.

ZÁVĚR

Ve srovnání s městem Brnem je jednoznačně vidět, že městský úřad v Rosicích nevyplácel dávky pro takovou škálu účelů. Např. skříně, stůl a židle nebyly během roku v Rosicích ani jednou žádány. Otázkou je z jakého důvodu, zdali na menším městě nejsou takové potřeby pro rodiny, které se ocitly v hmotné nouzi nebo zdali interním nařízením byly třeba tyto požadavky sociální pracovníci rozmluveny. Další otázkou je, zdali jsou tyto požadavky odůvodněné a nezbytné. V případě, že jsou srovnávány dva úřady, kde se výrazně liší škála účelů, je jistě na místě se zamyslet z jakého důvodu se takto děje a rozhodně by bylo zajímavé obdobnou analýzu dávek mimořádné okamžité pomoci vyhodnotit na více úřadech.

Z výsledků analýzy přiznaných dávek za rok 2010 ve městě Brně, je patrné, že dávky hmotné nouze se jistě mohou stát sociální pastí pro pobíratele dávek. Ve městě Brně je velmi široká škála účelů, na které byly dávky mimořádné okamžité pomoci přiznány. Výše přiznaných dávek v některých případech je, dle mého názoru příliš štedrá a pro samotné pobíratele dávek nemotivující k ekonomicky aktivnímu způsobu života. V roce 2010 zároveň platilo, že na úhradu nákladů spojených s dětmi – např. školní výlety, letní tábory, zájmové kroužky, apod., se mohlo přispívat vícekrát ročně. Dítě se tedy mohlo zúčastnit několika zájmových kroužků najednou a mohlo jet např. i na dva letní tábory. Na první pohled nevinné a dobře myšlené příspěvky určené pro děti, opět mohou rodiče odrazovat od aktivního hledání zaměstnání a vůbec odhodlání stát se ekonomicky aktivními. Je velký počet rodin, které žijí z příjmů ze zaměstnání, které nejsou příliš vzdálené od minimální mzdy a na dávky hmotné nouze nedosahují, i přesto, že žijí velmi skromně a často by se dalo říci i chudobně a proto např. své dítě na letní tábor, nebo do zájmových kroužků přihlásit z finančních důvodů nemohou. Podmínkou přiznání dávky mimořádné okamžité pomoci jak je uvedeno v teoretické části, není pobírání dávek hmotné nouze – příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení a proto by si i tyto lidé mohli o příspěvek např. na zájmový kroužek pro dítě nebo jiný účel, zažádat. Z praxe mám však zkušenost, že tyto případy jsou spíše výjimkou. Rodiny žijící na hraně životního minima si buď žádné dávky nevyřizují anebo je od dalšího možného využití pomoci např. právě formou dávek mimořádné okamžité pomoci odradí zjištění, že na dávky příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení nedosahují. Právě v těchto případech by měla sociální pracovnice poskytnout sociální poradenstvím a rodinu informovat o všech možnostech, které mohou využít.

Dalším prvkem, který vyšel z analýzy dávek v Brně je fakt, že výše dávek na některé stejné účely se dost liší. Myslím si, že nepůsobí dobře a ani není správné, pokud jsou dávky přiznávány ve výrazně odlišných částkách. Dávky mimořádné okamžité pomoci se posuzují a vyhodnocují individuálně a opak není možný a určitě ani cílený. Avšak, dle mého názoru, by měly být stanoveny nějaké maximální částky, které je možno na konkrétní účel přispět a v rámci většího úřadu by bylo vhodné, aby tyto maximální částky byly dodržovány.

Během vyhodnocování dávek mimořádné okamžité pomoci jsem se několikrát setkala s důvodem nepřiznání dávky proto, že rodina si o stejný požadavek již v předchozích letech (rok 2006 bylo nejstarší datum již přiznaného účelu) žádala a následně jí bylo přispěno. Tento fakt vypovídá o některých žadatelích o dávky a jistě se zde nabízí pojem, který je rovněž uveden v teoretické části práce a to sociální parazitismus.

ANOTACE

Jméno a příjmení autora: Monika Kavalcová

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie a andragogiky, Filozofická fakulta
Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské diplomové

práce: Dávky mimořádné okamžité pomoci pro rodiny s dětmi vyplácené v Brně a Rosicích a následné srovnání získaných dat (podle druhu, účelu a průměrné výše vyplacené dávky)

Vedoucí práce: Mgr. Zbyněk Vočka

Počet znaků: 97 379

Počet použitých zdrojů: 23

Klíčová slova: sociální zabezpečení, sociální pomoc, pomoc v hmotné nouzi, chudoba, dávky mimořádné okamžité pomoci

Bakalářská práce pojednává o systému pomoci v hmotné nouzi a dávkách, které tento systém vyplácí. Konkrétně je tato práce zaměřena na dva typy dávek mimořádné okamžité pomoci - na úhradu jednorázového výdaje a na úhradu nákladů spojených s nákupem nebo opravou předmětů dlouhodobé potřeby nebo k uhrazení odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí. V teoretické části je představena historie pomoci chudým a lidem v nouzi, veřejná správa, sociální zabezpečení, je zde nastíněna sociální politika a jsou zde vysvětleny pojmy záchranná sociální síť, sociální past, sociální parazitismus, osoba v hmotné nouzi, dávky hmotné nouze. Dále jsou popsány pojmy chudoba, rodina, proměny podoby rodiny a sociální práce s rodinou.

Praktická část se věnuje rozboru získaných dat ze dvou měst. Cílem práce bylo zanalyzování přiznaných dávek dvou výše uvedených typů za rok 2010 na dvou úřadech a následné srovnání získaných dat, podle druhu, účelu a průměrné výše vyplacených dávek.

ANNOTATION

The bachelor thesis deals with the system of assistance in material need and the benefits that this system pays. Specifically, this work focuses on two types of benefits extraordinary immediate assistance - to cover one-time expenses and costs associated with the purchase or repair of durable or to cover reasonable costs relating to the education or the interests of dependent children. In the theoretical part presents the history of helping the poor and needy, public administration, social security, outlined here in social policy and concepts are explained the social safety net, social trap, social parasitism, a person in material need benefit poverty. Concepts are described below poverty, family, changes in form of family and family social work. The practical part is devoted to the analysis of the data obtained from two cities. The aim of this work was awarded benefits analyzing the above two types of 2010 at two offices and subsequent comparison of the data according to the type, purpose, and the average amount of benefits paid.

SEZNAM LITERATURY

BECK, Petr; NIEDERLE, Petr; HACAPERKOVÁ, Dana; KRÁLOVÁ, Jarmila. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením*. Olomouc: Anag, 2012. ISBN 978-80-7263-744-7.

JANOUSHKOVÁ, Klára a kol. *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách*. Ostravská univerzita v Ostravě: 2007. ISBN 978-80-7368-229-3.

KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. C.H. Beck: 2007. ISBN 978-80-7179-620-6.

KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. Praha: ASPI, 2002. ISBN 80-86395-33-2.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

POTŮČEK, Martin. *Křížovky české sociální reformy*. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-70-2.

TOMEŠ, Igor. *Sociální politika teorie a mezinárodní zkušenost*. Vydání 2. Praha: Socioklub, 2001. ISBN 80-86484-00-9.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

TOMEŠ Igor. *Sociální správa*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0

Metodické pokyny Ministerstva práce a sociálních věcí ČR

Metodický pokyn č. 2/2006

Metodický pokyn č. 4/2007

Metodický pokyn č. 8/2007

Metodický pokyn č. 5/2009

Metodický pokyn č. 3/2010

Metodický pokyn č. 3/2011

Publikace

Publikace Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, 2010. ISBN 978-80-7421-020-4.

Citované právní normy

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Internetové zdroje

Internetové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Dostupné na www.mpsv.cz.

Internetové stránky informačního systému OK systém. Dostupné na www.oksystem.cz.